

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ОБЛІКУ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Цісельський Степан

АУДИТ І КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ

Спеціальність 071 – Облік і оподаткування

Кваліфікаційна робота за ступенем освіти «магістр»

Студент групи ОМО - 22
Цісельський С.

Науковий керівник
к.е.н., доцент
Сисюк С.В.

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту:
« ____ » _____ 2025р.

Зав. кафедри обліку і оподаткування
д. е. н., професор
Задорожний З. В. _____

ТЕРНОПІЛЬ – 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	6
1.1. Сутність, поняття корпорації та корпоративного управління.....	6
1.2. Поняття, функції аудиту та взаємозв'язок між аудитом і корпоративним управлінням	14
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТУ В КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУРАХ	20
2.1. Особливості аудиту в корпоративних підприємствах	20
2.2. Практичні аспекти проведення аудиту у корпоративних підприємствах	20
РОЗДІЛ 3. ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ТА АНАЛІЗ В КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ	
3.1. Внутрішній аудит в корпоративному управлінні: український та міжнародний досвід	35
3.2. Аналіз фінансової звітності у процесі корпоративного управління	44
Висновки	55
Список використаних джерел.....	60
Додатки	65

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобалізації, посилення інтеграційних процесів та активного залучення інвестицій особливого значення набуває ефективне корпоративне управління, засноване на принципах прозорості, підзвітності та відповідальності. Водночас, аудит відіграє ключову роль у забезпеченні довіри до корпоративного сектору, оскільки саме він забезпечує незалежну оцінку достовірності фінансової звітності, виявляє ризики та сприяє підвищенню якості управлінських рішень. Актуальність дослідження міжнародних аспектів аудиту та корпоративного управління обумовлена різноманітністю правових систем та моделей корпоративного управління у світі, що вимагає порівняльного аналізу та адаптації найкращих практик. Важливе значення має посилення вимог до аудиторської прозорості згідно з міжнародними стандартами (МСФЗ, МСА, вимоги IFAC, OECD тощо) та зростаюча роль незалежного аудиту у формуванні інвестиційної привабливості компаній та підвищенні їхньої відповідальності перед акціонерами та стейкхолдерами. В умовах цифровізації корпоративні підприємства стикаються із викликами цифрової трансформації, які змінюють підходи до контролю, оцінки ризиків і внутрішнього аудиту на глобальному рівні. В умовах євроінтеграційних процесів виникає необхідність удосконалення української практики аудиту та корпоративного управління, яка наразі перебуває на етапі активного наближення до європейських і міжнародних стандартів. Таким чином, дослідження взаємозв'язку між аудитом і корпоративним управлінням у міжнародному контексті є надзвичайно актуальним для формування ефективної, прозорої та стійкої системи управління корпоративними підприємствами.

Дослідження питань корпоративного управління, незалежного аудиту та внутрішнього аудиту розглядаються у публікаціях Задорожного З.В., Проскуріної Н. М., Фабіянської В. Ю., Шалімової Н. С., Фесенко В. та ін.

Однак, існує низка дискусійних питань у контексті взаємозв'язку аудиту та корпоративного управління із врахуванням міжнародного аспекту.

Мета і завдання дослідження роботи полягають у дослідженні процесу та взаємозв'язку аудиту та корпоративного управління із врахуванням міжнародного досвіду. .

Для досягнення мети поставлено наступні завдання:

- дослідити сутність, поняття корпорації та корпоративного управління;
- проаналізувати визначення поняття, функції аудиту та визначити взаємозв'язок між аудитом та корпоративним управлінням;
- визначити особливості аудиту в корпоративних підприємствах із врахуванням практичних аспектів;
- на прикладі ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» розглянути практичні підходи до проведення аудиту;
- проаналізувати міжнародний досвід впровадження системи внутрішнього аудиту із врахуванням вимог глобальних стандартів внутрішнього аудиту;
- проаналізувати фінансову звітність ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» та визначити напрями вдосконалення діяльності компанії.

Об'єктом дослідження є система взаємодії аудиту та корпоративного управління в умовах міжнародного правового, економічного та організаційного середовища.

Предметом є теоретичні підходи, методи, інструменти та практичні механізми реалізації аудиту як інструменту забезпечення ефективного корпоративного управління в контексті міжнародного досвіду.

Методи дослідження. Для комплексного вивчення взаємозв'язку аудиту та корпоративного управління в міжнародному контексті доцільно застосувати низку методів дослідження, зокрема: аналіз нормативно-правової бази (вивчення міжнародних та національних стандартів аудиту (МСА), фінансової звітності (МСФЗ), актів з корпоративного управління (наприклад, Companies Act 2006 у Великій Британії, принципи OECD); порівняльно-правовий метод (порівняння систем аудиту й корпоративного управління в різних країнах з

метою виявлення ефективних підходів та можливостей для адаптації), системного підходу (розгляд аудиту як елементу цілісної системи корпоративного управління, що включає менеджмент, наглядові органи, власників і зовнішнє регулювання); емпіричного аналізу (дослідження реальних кейсів аудиту в корпоративних підприємствах різних країн (включаючи Україну) для виявлення проблем, тенденцій та ефективних практик); статистичного методу (аналіз показників ефективності корпоративного управління та аудиту: фінансова стабільність, прозорість звітності, рівень довіри інвесторів), методу узагальнення (формулювання висновків на основі аналізу теоретичних джерел, міжнародного досвіду та результатів аудиторських перевірок). Поєднання цих методів забезпечує обґрунтованість висновків і рекомендацій щодо підвищення ефективності аудиту в корпоративному середовищі на міжнародному рівні.

Наукова новизна одержаних результатів. З огляду на масштаб діяльності, вимоги МСФЗ, ризики аграрного виробництва та необхідність підвищення ефективності, обґрунтовано необхідність створення відділу внутрішнього аудиту в ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська», що є стратегічно виправданим рішенням. Він сприятиме посиленню внутрішнього контролю, забезпеченню відповідності, підвищенню прозорості, а також допоможе керівництву приймати обґрунтовані та ефективні управлінські рішення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання пропозицій щодо особливостей незалежного аудиту, внутрішнього аудиту та корпоративного управління в ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська».

Інформація про апробацію результатів роботи та публікації. За результатами дослідження аудиту та корпоративного управління підприємством опубліковано наукові праці (2 тези доповідей на конференціях та стаття у збірнику наукових праць кафедри обліку і оподаткування).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.2. Сутність, поняття корпорації та корпоративного управління

Глобалізація змінює бізнес-середовище: компанії виходять на нові ринки, залучають капітал із різних країн, зростає конкуренція та вимоги до прозорості. У таких умовах ефективне корпоративне управління стає не просто конкурентною перевагою, а необхідною умовою для залучення інвестицій та збереження довіри з боку зацікавлених сторін (stakeholders).

У нормативних документах України термін «корпорація» вживається рідко як окреме юридичне поняття, але його суть розкривається через поняття господарських товариств, корпоративних підприємств та об'єднань підприємств.

Так, для прикладу у Господарському кодексі (хоча втрата чинності відбудеться у серпні 2025 року) під корпоративним підприємством визначено підприємство, засноване на засадах об'єднання майна (капіталу) кількох осіб (фізичних або юридичних), які є співвласниками (учасниками) [1]. Відповідно до корпоративних підприємств відносять «акціонерні товариства (АТ); товариства з обмеженою/додатковою відповідальністю (ТОВ, ТДВ); виробничі кооперативи; інші господарські товариства» [6]. Загалом, такий підхід є найближчим до класичного поняття «корпорації» у міжнародному праві. Також у Цивільному кодексі не міститься окремого визначення корпорація, однак Кодекс регламентує створення та функціонування юридичних осіб та подає визначення господарських товариств.

У Класифікації інституційних секторів економіки України (затверджена Державним комітетом статистики України від 18.04.2005 р., № 96, корпорацією вважається «інституційна одиниця, що створена виключно для ринкового виробництва товарів та послуг, служить джерелом прибутку чи іншої економічної вигоди для своїх власників» [24].

У міжнародній практиці визначення корпорації подається OECD (Організацією економічного співробітництва і розвитку), яка під корпорацією визначає «юридично оформлені підприємства, створені для отримання прибутку, які функціонують незалежно від їхніх власників і мають повну відповідальність за свої зобов'язання» [55].

У Великій Британії Companies Act 2006 під компанією визначає «юридичну особу, зареєстровану відповідно до цього Закону, яка може мати одну або більше осіб як власників, та яка функціонує за принципом розділення управління й власності» [51]. Британське законодавство не вживає термін «corporation» у вузькому сенсі, а використовує private company / public company, які функціонують як корпорації.

У США Model Business Corporation Act (MBCA, США) визначає корпорацію як юридичну особу, створена відповідно до законодавства, що має відокремлене майно, безстрокове існування, та обмежену відповідальність акціонерів. характерними рисами корпорації визначається Обмежена відповідальність власників, визнання корпорації окремою юридичною особою; можливість випуску акцій; управління через раду директорів [52].

В дослідженнях науковців Ігнат'євої І.А. та Гарафонов О.І. визначається теза, що «...головна ознака корпорації – це об'єднання». Автори визначають суть об'єднання з точки зору організаційно-правового аспекту як «об'єднання на добровільній основі фізичних та юридичних осіб, що мають загальні інтереси та єдину стратегію взаємодії та розвитку» та в ресурсному аспекті як «об'єднання капіталів для формування цілісної системи корпоративного капіталу» [10].

Аналіз визначень корпорації дозволяє вважати корпорацією юридично визнану форма організації бізнесу, яка має окрему правосуб'єктність, функціонує незалежно від її власників, та характеризується обмеженою відповідальністю, централізованим управлінням і можливістю залучення капіталу шляхом випуску акцій.

На підставі аналізу чинного українського законодавства можна зробити висновок, що корпоративними є більшість підприємств, створених двома або більше засновниками (фізичними чи юридичними особами), функціонують на засадах корпоративних відносин – таких як добровільне об'єднання, передача майнових прав, а також участь в управлінні й розподілі прибутку, пропорційна внеску. Таким чином, такі утворення можна вважати об'єднаннями корпоративного типу.

У процесі діяльності корпорацій та корпоративних підприємств важлива роль відводиться корпоративному управлінню, під яким розуміємо систему відносин між керівництвом компанії, її акціонерами та іншими зацікавленими сторонами, яка забезпечує ефективне управління та контроль над діяльністю підприємства.

На сьогодні питання корпоративного управління є доволі актуальними у наукових дослідженнях як українських так і зарубіжних авторів.

Дідур Г., та Молдун І. розглядають «методологічні засади корпоративного управління підприємством включають основні принципи, мету, об'єкт, предмет, технології управління ключовими бізнес-процесами, ключові показники результативності та інструментарій, що забезпечують ефективне керування організацією з урахуванням інтересів різних зацікавлених сторін, законодавчих вимог та етичних норм» [9].

Царук В. досліджує сутність корпоративного управління через призму облікових аспектів. Автор детально проводить аналіз нормативно-правового забезпечення та на цій основі зазначає, що «з метою усунення суперечностей в поглядах дослідників стосовно розуміння сутності поняття “корпорація” вбачає доцільність використання поняття “корпоративні структури”, до складу якого включаються окремі види господарських товариств та об'єднань підприємств, які відповідають набору критеріїв щодо здійснення корпоративного управління (розподіл прав власності та прав управління корпоративною структурою; можливість застосування традиційних інструментів корпоративного управління)» [42]. У цьому ж дослідженні автор обґрунтовує сутність

корпоративного управління «як сукупність взаємовідносин, які мають бути побудовані таким чином, щоб були досягнені основні цілі самої корпоративної структури з урахуванням балансу інтересів з її стейкхолдерами» [42].

Бочарова Н., Даниленко К. розглядають корпоративне управління та його сутність через призму його якості. Автори вважають, що необхідно здійснювати «аналізі діяльності підприємства та необхідність розрахунку можливого варіанту підвищення рейтингу якості корпоративного управління підприємства» [3].

Таким чином, корпоративне управління є системою процесів, механізмів і відносин, які визначають, як компанія керується та контролюється. Воно охоплює взаємодію між акціонерами, радою директорів (наглядовою радою), менеджментом та іншими зацікавленими сторонами з метою забезпечення ефективного, прозорого та відповідального управління компанією.

Згідно з принципами ОЕСР (OECD Principles of Corporate Governance, 2015), «корпоративне управління спрямоване на досягнення стратегічних цілей компанії та забезпечення контролю за діяльністю керівництва для досягнення сталого розвитку та захисту інтересів інвесторів» [14].

Корпоративне управління базується на таких ключових принципах:

- розподіл повноважень між органами управління (загальні збори, наглядова рада, виконавчий орган);
- захист прав акціонерів, зокрема міноритарних;
- прозорість діяльності компанії (відкритість фінансової та нефінансової звітності);
- контроль та нагляд за діями менеджменту;
- врахування інтересів усіх стейкхолдерів — працівників, кредиторів, партнерів, держави, громади.

Таким чином, корпоративне управління не обмежується лише структурою керівництва, адже воно виконує роль комплексної системи регулювання, яка сприяє ефективному управлінню компанією, запобігає зловживанням з боку

виконавчих органів та створює основу для довгострокової стабільності та інвестиційної привабливості бізнесу.

Корпоративне управління в Україні розвивається як важлива складова ефективної діяльності акціонерних товариств, а також як елемент забезпечення прозорості, підзвітності та інвестиційної привабливості національного ринку. Одним із ключових органів, відповідальних за формування політики у цій сфері, є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР).

Відповідно до покладених повноважень, НКЦПФР здійснює:

- методичне забезпечення впровадження принципів корпоративного управління згідно з вимогами чинного законодавства;
- контроль та перевірки діяльності емітентів щодо дотримання стандартів корпоративного управління;
- аналіз і систематизацію практики застосування нормативних положень у цій сфері.

Корпоративне управління є не лише інструментом внутрішньої організації, а й необхідною умовою ефективної та прозорої діяльності акціонерних товариств. Його мета вбачається у забезпеченні балансу інтересів усіх учасників корпоративних відносин: акціонерів, керівництва, клієнтів, кредиторів, постачальників, державних органів і суспільства в цілому. Сфера охоплення корпоративного управління включає стратегічне планування, управлінський контроль, оцінку ефективності, інформаційну відкритість та інші ключові напрями діяльності компанії.

Враховуючи, що значна частина українських підприємств функціонує в акціонерно-правовій формі, удосконалення системи корпоративного управління набуває стратегічного значення. Особливо актуальним є приведення внутрішніх нормативних документів акціонерних товариств (статутів, положень про корпоративного секретаря, інформаційну політику тощо) у відповідність до чинного законодавства.

Регуляторна база формується на основі низки законодавчих актів, а також методичних рекомендацій, роз'яснень та інших документів, затверджених

НКЦПФР. При цьому акціонерні товариства можуть орієнтуватися на міжнародно визнані стандарти, зокрема Принципи корпоративного управління ОЕСР, які визначають найкращі практики у сфері управління компаніями.

Україна в цілому орієнтується на Принципи корпоративного управління ОЕСР (OECD Principles of Corporate Governance, 2015), які є загальновизнаним міжнародним еталоном. Українські національні рекомендації багато в чому базуються саме на них, включаючи такі аспекти:

- захист прав акціонерів;
- роль стейкхолдерів;
- високий рівень розкриття інформації;
- незалежність та ефективність ради директорів;
- професійна етика і підзвітність.

Україна також взяла курс на імплементацію стандартів IFC, EBRD, UNCTAD, зокрема у сфері ESG (екологічні, соціальні та управлінські практики).

21 жовтня 2021 року Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) затвердила п'ять стандартів корпоративного управління, розроблених для професійних учасників ринків капіталу та організованих товарних ринків. Ці документи ґрунтуються на положеннях Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [26] та враховують європейські регламенти й директиви, що свідчить про інтеграцію України до міжнародної фінансово-правової системи.

Професійні учасники це юридичні особи у формі акціонерних товариств або товариств з обмеженою відповідальністю, що здійснюють ліцензовану діяльність на фондовому ринку. До такої діяльності належать:

- торгівля цінними паперами;
- управління активами інституційних інвесторів;
- депозитарна діяльність;
- організація торгівлі на фондовому ринку;
- кліринг.

Проведемо короткий аналіз змісту стандартів корпоративного управління, які прийняті в Україні.

Стандарт №1 «Загальні засади корпоративного управління» визначає базові поняття, зокрема корпоративне управління як систему відносин між органами управління, акціонерами та іншими зацікавленими сторонами. Основна мета – забезпечити ефективне управління, знизити ризики, запобігти порушенням та мінімізувати шкоду для інвесторів і фінансової системи загалом [26].

Стандарт №2 «Управління в суспільно значимих учасниках» стосується корпоративного управління компаній, що мають значний вплив на ринок (наприклад, публічні емітенти, страхові компанії, пенсійні фонди, великі підприємства). Стандарт запроваджує категорію «суспільно значимих» учасників і підвищені вимоги до прозорості, підзвітності та контролю.

Стандарт №3 «Управління системно важливими учасниками (небанківськими)» загалом регламентує управління в компаніях, чия діяльність має критичне значення для стабільності ринку. Визначає вимоги до корпоративної структури, управлінських процесів та процедур моніторингу ризиків.

Стандарт №4. «Система внутрішнього контролю для звичайних професійних учасників» в цілому зосереджений на впровадженні внутрішнього контролю для компаній, які не є системно важливими чи суспільно значимими. Метою цього стандарту є встановлення базового рівня корпоративної дисципліни та попередження порушень.

Стандарт №5 «Корпоративне управління банків, які є системно важливими учасниками», який окремо врегульовує управління в банках, що становлять системну важливість, із акцентом на стабільність фінансової системи та захист інтересів вкладників і учасників ринку.

Запровадження цих стандартів в Україні:

- підвищує прозорість та підзвітність професійних учасників;

- забезпечує узгодженість з європейськими нормами, що важливо для інтеграції у фінансові ринки ЄС;
- дозволяє ефективніше ідентифікувати ризики та забезпечити стабільність ринку капіталу;
- створює єдині підходи до корпоративного управління залежно від розміру, впливу та функціонального значення учасника ринку.

Необхідно зазначити, що низка великих компаній уже впровадила стандарти корпоративного управління, затверджені Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Для прикладу, НЕК «Укренерго» є першою державною компанією, яка офіційно затвердила власний Кодекс корпоративного управління. «Метою впровадження цього документа є підвищення прозорості та швидкості прийняття рішень, стратегічний розвиток, ефективність інвестицій та захист економічних інтересів держави як акціонера. Зокрема, документ визначає принципи управління діяльністю компанії» [12].

НАК «Нафтогаз України» активно впроваджує реформи корпоративного управління, зокрема «створення незалежних наглядових рад, прозорість у прийнятті рішень та підзвітність керівництва. Ці зміни спрямовані на підвищення ефективності управління та залучення інвестицій» [12].

ДП «НАЕК «Енергоатом» «впроваджує стандарти корпоративного управління з метою підвищення ефективності управління, забезпечення прозорості та підзвітності, а також дотримання принципів сталого розвитку. Це сприяє зміцненню позицій компанії на енергетичному ринку та залученню інвестицій» [12].

Ці приклади свідчать про активне впровадження стандартів корпоративного управління в українських компаніях, що сприяє підвищенню ефективності управління, прозорості та залученню інвестицій в тому числі і міжнародних. Незважаючи на формальне наближення до міжнародних стандартів, у практиці корпоративного управління в Україні спостерігаються такі проблеми:

- формальне існування незалежних директорів;

- низький рівень корпоративної культури та етики;
- недостатній захист прав міноритарних акціонерів;
- відсутність ефективних механізмів судового захисту в корпоративних конфліктах.

У перспективі, на нашу думку, стабільне впровадження міжнародних стандартів вимагає:

- інституційного посилення НКЦПФР;
- обов'язкового застосування ключових елементів національних рекомендацій;
- розвитку ринку незалежних директорів;
- посилення відповідальності посадових осіб;
- створення єдиної платформи для публічної звітності акціонерних товариств.

Система корпоративного управління в Україні перебуває на етапі перехідного розвитку. І хоча нормативна база вже адаптована до кращих міжнародних практик, практичне впровадження стандартів часто залишається декларативним. Подальша гармонізація та реальна імплементація міжнародних підходів є вирішальною для підвищення інвестиційної привабливості країни та захисту прав усіх учасників корпоративних відносин.

1.2. Поняття, функції аудиту та взаємозв'язок між аудитом і корпоративним управлінням

Ефективність роботи акціонерних товариств значною мірою визначається якістю наглядового контролю та моніторингу, який забезпечується за допомогою аудиту систем корпоративного управління.

Аудит у цьому контексті – це незалежна оцінка фінансової звітності, господарської діяльності та систем внутрішнього контролю з метою підтвердження їх достовірності, відповідності чинному законодавству та встановленим стандартам. Високі стандарти аудиту вимагають від членів

наглядних рад і аудиторських комітетів постійного оновлення знань щодо змін у корпоративному законодавстві України, міжнародних нормах та сучасних підходах до аудиторської практики. Дослідження питань аудиту у системі корпоративного управління та корпоративних підприємств є актуальним у дослідженнях науковців.

Никофирак І. у дослідженні встановила «взаємозв'язок між якісною аудиторською перевіркою, ефективністю системи корпоративного управління та рівнем фінансової прозорості». при цьому особливу увагу приділила «практичному аспекту застосування кількісних і якісних критеріїв суттєвості, аналізу ризиків шахрайства та методам документального забезпечення обґрунтованості аудиторського висновку». Авторка вважає «удосконалення аудиторської практики, зокрема в контексті виявлення суттєвих помилок і запобігання шахрайству, є не лише технічним, але й етичним та стратегічним завданням, що сприяє підвищенню якості корпоративного управління і фінансової стабільності в цілому» [13].

Каменська Т. зазначає, що аудит корпоративного управління є «новим інструментом, використання якого дозволить підприємствам розробити поетапну програму розвитку корпоративного управління, а методи аудиту дозволять збалансувати витрати, вигоди та ризики» [11].

Аналіз низки наукових досліджень [14, 15, 17] дозволяє узагальнити, що в умовах глобалізації та зростання вимог до прозорості бізнесу аудит відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування систем корпоративного управління. Саме через аудит реалізується незалежний контроль за діяльністю корпоративних підприємств, зокрема акціонерних товариств, що сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів, акціонерів та інших зацікавлених сторін.

Дослідження аудиту в системі корпоративного управління охоплює аналіз його впливу на:

- дотримання принципів прозорості та підзвітності;
- підвищення якості фінансової звітності;

- виявлення та попередження ризиків і зловживань;
- удосконалення внутрішнього контролю та управлінських процесів.

Особливу увагу у цьому аспекті відводиться ролі аудиторських комітетів, які діють у складі наглядових рад компаній та відповідають за моніторинг фінансової звітності, ефективність систем контролю і взаємодію з зовнішніми аудиторами. У межах досліджень також вивчаються механізми забезпечення незалежності аудиторів, впровадження міжнародних стандартів аудиту та відповідність вимогам законодавства, зокрема для підприємств, що становлять суспільний інтерес [11]. Вивчення міжнародного досвіду, зокрема практик ЄС, США та країн ОЕСР, показує, що високий рівень аудиту суттєво впливає на якість корпоративного управління, стабільність фінансових ринків і привабливість компаній для інвесторів. Таким чином, дослідження аудиту в корпоративному середовищі дозволяє виявити ефективні інструменти підвищення якості управління та зменшення ризиків у діяльності корпоративних підприємств. Окрім, аудиту корпоративного управління в цілому по підприємству законодавство визначає необхідність обов'язково проведення аудиту фінансової звітності. ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» подає розширене визначення аудиту фінансової звітності», а саме як «аудиторську послугу з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності юридичної особи або представництва іноземного суб'єкта господарювання, або іншого суб'єкта, який подає фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність групи, з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам» [27]. Аудит може бути зовнішнім, який здійснюється незалежними аудиторськими фірмами для перевірки фінансової звітності компанії; підвищує довіру до компанії з боку зовнішніх стейкхолдерів та внутрішнім, який виконується власною структурою підприємства для постійного контролю і вдосконалення управлінських процесів та виконує функцію нагляду за

ефективністю процесів управління, ризик-менеджменту та відповідності політикам. Аудит виконує низку важливих функцій, серед яких основні:

- контрольна функція – забезпечення перевірки достовірності обліку та звітності.
- інформаційна функція – надання незалежної інформації для власників, менеджменту, інвесторів.
- захисна функція – попередження шахрайства, зниження фінансових та репутаційних ризиків.
- консультаційна функція – надання рекомендацій щодо покращення внутрішнього контролю, управлінських рішень.
- попереджувальна функція – виявлення недоліків, що можуть призвести до проблем у майбутньому.

Законодавство України, а саме ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (№2258-VIII) та ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» регламентують необхідність проведення обов'язкового аудиту визначеними підприємствами. Під обов'язковим аудитом розуміємо перевірку фінансової звітності, яку підприємство зобов'язане проходити відповідно до вимог законодавства. Такий аудит проводиться незалежними аудиторами або аудиторськими фірмами, внесеними до реєстру аудиторів, які мають право проводити обов'язковий аудит. Відповідно суб'єктами, що підлягають обов'язковому аудиту є «підприємства, що становлять суспільний інтерес ; публічні акціонерні товариства; фінансові установи; суб'єкти господарювання, які ведуть діяльність з обігом цінних паперів; суб'єкти, що перевищують певні критерії за доходом, активами або кількістю працівників» [27] .Особлива увага у процесі аудиту приділяється підприємствам, що становлять суспільний інтерес, тобто таких які мають значний вплив на економіку та суспільство в цілому. До таких підприємств відносять банки, страхові компанії, пенсійні фонди, емітенти цінних паперів, що котируються на біржах, а також великі підприємства (відповідно до критеріїв ЄС: >20 млн. євро активів, >40 млн євро доходу, >250 працівників).

До аудиту таких підприємств законодавство визначає підвищені вимоги, які узагальнено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Особливості та вимоги до аудиту підприємств, що становлять суспільний інтерес

Критерій	Особливості
Суб'єкт аудиту	Має бути внесений до реєстру аудиторів ПСІ, пройти зовнішню перевірку якості
Склад аудиторської групи	Вимагається наявність спеціалізованих знань у сфері фінансової діяльності
Звітність	Окрім звичайного аудиторського висновку, готується додатковий звіт до аудиторського комітету
Ротація аудитора	Зовнішній аудитор не може проводити аудит одного й того ж ПСІ більше ніж 10 років поспіль
Контроль якості	Підлягає перевірці органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю

Примітка. Узагальнено автором

Узагальнюючи, зазначимо, що цілями посиленого аудиту підприємств, що становлять суспільний інтерес є у першу чергу є Захист інтересів інвесторів, кредиторів, громадськості. Окремо доречно виокремити таку ціль як підвищення надійності фінансової звітності та зниження ризику системних збоїв та порушень у важливих секторах економіки.

В цілому, аудит підприємств, що становлять суспільний інтерес, є більш жорстко регламентованим, ніж звичайний аудит. Це забезпечує прозорість, підзвітність та стабільність економіки, особливо у сфері великих фінансових потоків і біржової активності. Україна, імплементуючи норми ЄС, послідовно посилює вимоги до якості такого аудиту. У процесі дослідження аудиту та корпоративного управління важливим є визначення їхнього взаємозв'язку, адже аудит є невід'ємною складовою ефективного корпоративного управління. Саме завдяки аудиту забезпечується незалежна оцінка фінансової звітності, прозорість управлінських рішень, виявлення порушень та недоліків у внутрішніх процесах, що в підсумку сприяє підвищенню довіри до компанії з боку акціонерів, інвесторів та інших зацікавлених сторін. Взаємозв'язок та роль аудиту у корпоративному управлінні узагальнені у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Взаємозв'язок та роль аудиту та корпоративного управління

Критерії	Роль аудиту у корпоративному управлінні
Прозорість	Забезпечення достовірності фінансової звітності
Контроль	Підтримка внутрішнього контролю та управління ризиками
Підзвітність	Забезпечення відповідальності менеджменту перед власниками
Довіра інвесторів	Незалежна оцінка посилює довіру інвесторів до компанії
Участь у наглядовій раді	Внутрішній аудитор може бути підзвітний наглядовій раді, сприяючи її ефективності

Примітка. Узагальнено автором

Окрім того, розглядаючи роль аудиту у системі корпоративного управління необхідно визначити такі особливості:

- у частині незалежної оцінки достовірності фінансової звітності;
- у частині контролю за управлінськими процесами;
- у частині зниження ризиків шахрайства, конфлікту інтересів, зловживань;
- у частині зміцнення довіри з боку інвесторів, акціонерів, кредиторів та регуляторів;
- сприяння прийняттю обґрунтованих управлінських рішень на основі об'єктивної інформації.

Аудитори у процесі аудиту забезпечують перевірку дотримання корпоративних політик і етичних норм, моніторинг ризиків у фінансовій, операційній та правовій сферах, підготовку звітів для вищого керівництва і наглядової ради, надають рекомендації щодо удосконалення внутрішніх процесів. Таким чином, аудит є критичним елементом системи корпоративного управління. Він забезпечує нагляд, підзвітність і прозорість, сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, знижує ризики та підвищує ефективність діяльності компанії. У сучасному корпоративному середовищі якісний аудит – це не лише вимога закону, а стратегічна перевага для бізнесу. Аудит сприяє побудові ефективної системи корпоративного управління, забезпечуючи прозорість, достовірність інформації та контроль за діяльністю органів управління. Його функції прямо впливають на якість управлінських рішень і довіру до компанії з боку інвесторів, партнерів і держави.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТУ В КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУРАХ

2. 1. Особливості аудиту в корпоративних підприємствах

Аудит у корпоративних підприємствах має низку специфічних рис, пов'язаних із складною структурою управління, великою кількістю стейкхолдерів та підвищеними вимогами до прозорості діяльності. Основна мета такого аудиту – забезпечити достовірність фінансової звітності, контроль за виконанням корпоративних процедур, а також зміцнення довіри з боку акціонерів, інвесторів і регуляторних органів.

Ключові особливості аудиту корпоративних підприємств вбачаються:

- у фокусі на дотриманні принципів корпоративного управління, що означає, що аудит включає перевірку не лише фінансової звітності, а й відповідності управлінських рішень та процедур встановленим корпоративним стандартам і внутрішнім положенням;
- у значущості ролі наглядової ради та аудиторського комітету, що означає, що аудиторські комітети при наглядових радах корпоративних підприємств відповідають за взаємодію з зовнішніми аудиторами, перевірку фінансових результатів та оцінку ефективності системи внутрішнього контролю;
- в обов'язковості проведення аудиту для окремих категорій підприємств;
- у посиленій увазі до прозорості та розкриття інформації, адже аудит корпоративних підприємств супроводжується перевіркою правильності подання звітів, дотримання вимог до розкриття інформації перед акціонерами, інвесторами та органами нагляду;
- в інтеграції з системою внутрішнього контролю, адже аудит тісно взаємодіє з внутрішнім аудитом та контролінгом, формуючи цілісну систему виявлення та мінімізації ризиків у корпоративному середовищі;
- в необхідності відповідності міжнародним стандартам, адже багато корпоративних підприємств, особливо ті, що залучають іноземні інвестиції або

виходять на міжнародні ринки, проводять аудит відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та Міжнародних стандартів аудиту (МСА).

Таким чином, аудит у корпоративних підприємствах має стратегічне значення для забезпечення ефективного управління, прозорості, стабільності та відповідальності бізнесу перед усіма зацікавленими сторонами.

У контексті розвитку аудиту цікавим, на нашу думку є дослідження Фесенко В., яка зазначає, що «аудит наразі стає специфічною формою інформаційної взаємодії принципалів економічної інформації (держава, власники, суспільство, інвестори, кредитори) й агентів аудиторської діяльності (податкові аудитори, незалежні професійні аудитори, внутрішні корпоративні аудитори) у двох концептуальних напрямках: як елемент податкової політики у сфері державного фінансового контролю та як елемент незалежного фінансового контролю для принципалів економічної інформації у формі зовнішнього та внутрішнього аудиту» [40].

Авторка виокремлює такий вид аудиту, як підтверджувальний аудит, який є «процесом аудиторського підтвердження достовірності даних обліку і звітності підприємства на основі процедур перевірки та співставлення облікових даних підприємства» [40]. Окремо досліджується системно-орієнтований аудит, який на думку Фесенко В. «вважається вже більш удосконаленою формою незалежного професійного аудиту й передбачає підтвердження даних обліку і звітності на основі оцінювання системи внутрішнього контролю підприємства, звітність якого перевіряється». У цьому аспекті варто погодитись з думкою автора, адже обов'язковий аудит у корпоративних підприємствах в тому числі повинен підтвердити і оцінити систему внутрішнього контролю. Також авторка зазначає, що «ризикорієнтований аудит вважається найбільш удосконаленою новітньою формою незалежного професійного контролю й передбачає проведення аудиторських процедур на основі оцінювання ризиків викривлення облікових даних» [40]. Такий підхід дозволяє аудитору зосередитися на найбільш уразливих ділянках фінансової звітності, оптимізувати ресурси

перевірки та підвищити ефективність аудиту загалом. Він базується на глибокому розумінні бізнес-процесів клієнта, аналізі внутрішнього контролю та зовнішніх факторів, що можуть вплинути на достовірність фінансової інформації.

Фесенко В. розглядаючи концепцію спільного аудиту як одну з сучасних форм організації процесу перевірки та підтвердження фінансової звітності підприємств для широкого кола зацікавлених осіб, виокремлює кілька його різновидів: «Спільний корпоративний аудит (проводиться спільно внутрішнім та зовнішнім аудитором), Спільний державний аудит (проводиться спільно аудитором різних органів Державного контролю), Спільний інтегрований аудит (проводиться спільно незалежними аудитором та аудитором органів Державного контролю) та спільний міжнародний аудит (спільно аудитором великої четвірки міжнародних аудиторських компаній)» [40].

Зокрема, спільний корпоративний аудит ґрунтується на взаємодії між внутрішнім аудитором підприємства та зовнішнім аудитором, який засвідчує достовірність оприлюдненої фінансової інформації. Такий обмін інформацією сприяє підвищенню якості зовнішнього аудиту та забезпечує більшу надійність результатів перевірки. У цьому контексті ефективність аудиту оцінюється як здатність досягти належного рівня довіри до звітності підприємства за умов раціонального використання часу й ресурсів зовнішнього аудитора. Підсумком перевірки є виважене та обґрунтоване професійне судження аудитора щодо достовірності фінансової звітності.

Використання різних форм спільного аудиту сприяє зниженню рівня інформаційної асиметрії завдяки налагодженій взаємодії між учасниками аудиторського процесу. Зокрема, модель спільного інтегрованого аудиту передбачає координацію дій незалежних аудиторів та представників державного фінансового контролю шляхом обміну аудиторськими доказами, що дозволяє підвищити загальну ефективність перевірок. У свою чергу, формат спільного міжнародного аудиту базується на співпраці аудиторів провідних міжнародних фірм «великої четвірки» (Pricewaterhouse Coopers, Deloitte, Ernst & Young,

KPMG), що сприяє посиленню надійності та результативності незалежного аудиту, особливо у контексті перевірки транснаціональних компаній.

В цілому аудит в корпоративних підприємствах проводиться з точки зору управління як незалежна оцінка системи корпоративного управління компанії. Основні аспекти такого аудиту узагальнені на рис 2.1.

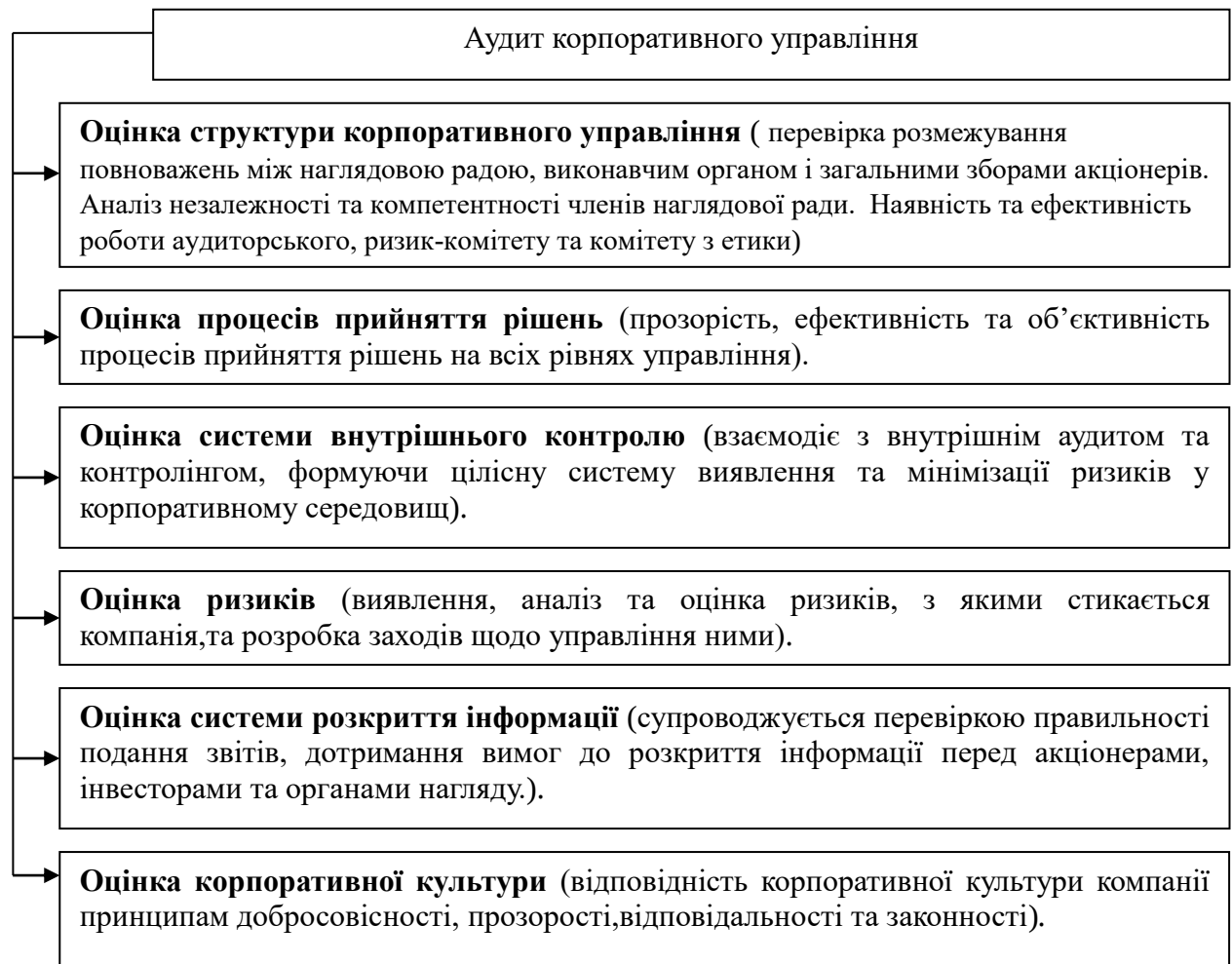

Рис. 1.2. Основні аспекти аудиту корпоративного управління

Примітка. Узагальнено автором

Таким чином, аудит корпоративного управління дозволяє виявити слабкі місця у структурі управління, підвищити відповідальність керівництва та запобігти стратегічним, фінансовим і репутаційним ризикам. Його результати часто слугують основою для вдосконалення корпоративної політики, забезпечення інвестиційної привабливості підприємства та підвищення його стійкості на ринку.

На сьогодні аудит проводиться у відповідності до Міжнародних стандартів аудиту, які розроблені Міжнародною федерацією бухгалтерів (IFAC) через Раду з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (IAASB) та встановлюють правила та принципи, за якими аудитори мають перевіряти фінансову звітність. МСА визнаються у понад 120 країнах світу. МСА є основою для побудови якісної аудиторської практики у більшості країн світу, зокрема й в Україні, де їх імплементація відбувається відповідно до вимог законодавства та Угоди про асоціацію з ЄС. Основні характеристики та положення МСА узагальнені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Основні положення та характеристики МСА

№	Стандарт	Зміст та коротка характеристика
200	Загальні цілі незалежного аудитора	Визначає основну мету аудиту — підвищення довіри до фінансової звітності та принципи професійного скептицизму
210	Узгодження умов аудиторських завдань	Регулює умови прийняття аудиторського завдання та оформлення договору
220	Контроль якості аудиту	Встановлює вимоги до системи якості в аудитора та контролю якості виконання завдання
230	Документація	Визначає вимоги до ведення робочої документації аудитора
240	Аудиторські обов'язки щодо шахрайства	Визначає підходи до виявлення шахрайських дій у звітності
250	Законодавчі та нормативні акти	Регулює відповідальність аудитора щодо дотримання законів, які впливають на звітність
300–330	Планування, оцінка ризиків, процедури	Надає алгоритм оцінки ризиків суттєвих викривлень та розробки відповідних процедур
500–580	Аудиторські докази	Визначають джерела, обсяг і способи отримання доказів на підтвердження достовірності звітності
600–620	Робота інших аудиторів та експертів	Визначає правила залучення сторонніх спеціалістів і координації з іншими аудиторами
700–720	Формування думки та звіту	Регламентує структуру і зміст аудиторського висновку та інші супровідні документи

Примітка. Узагальнено за даними []

Таким чином, МСА охоплюють усі етапи аудиту – від планування й оцінки ризиків до формування висновків і підготовки аудиторського звіту. Ключовими принципами МСА можна вважати незалежність аудитора, його судження, документування процесу, оцінку ризиків та планування, високу якість доказів та прозорість аудиторського звіту.

Необхідність та обов'язкове застосування МСА вбачається ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та сприяє гармонізації за практиками ЄС та світу, підвищує довіру до фінансової звітності українських компаній, сприяє залученню інвесторів та забезпечує якісне регулювання ринку обов'язкового аудиту.

Якщо ж порівнювати із практикою окремих зарубіжних країн, то для прикладу у США Закон Сарбейнса-Окслі (SOX, 2002) посилив роль аудиту після фінансових скандалів (Enron, WorldCom), створено PCAOB (Public Company Accounting Oversight Board) для контролю якості аудиторських послуг та передбачено обов'язкові аудиторські комітети у складі ради директорів.

У Великій Британії Кодекс корпоративного управління вимагає необхідність здійснення незалежного зовнішнього аудиту, існування аудиторських і ревізійних комітетів, регулярної ротації аудиторів.

У Німеччині передбачена двоїста структура управління (рада директорів і наглядова рада), наглядова рада контролює аудит і затверджує зовнішнього аудитора. Також визначається високий рівень інтеграції аудиту у внутрішні контрольні механізми.

Загалом ключовими міжнародними тенденціями є

- посилення ролі внутрішнього аудиту як системи раннього попередження ризиків;
- зростання вимог до прозорості аудиторської звітності;
- впровадження екологічного та соціального аудиту (ESG) як нового напрямку у корпоративній звітності;
- впровадження цифровізації аудиту: використання штучного інтелекту, аналітики Big Data.

Таким чином, міжнародний досвід демонструє, що ефективний аудит є основою якісного корпоративного управління. Стандартизація, незалежність аудитора, прозорість звітності та наявність контролю з боку наглядових органів забезпечують стійкість компаній та довіру до них на глобальних ринках.

У процесі підготовки до проведення обов'язкового аудиту фінансової звітності у корпоративних підприємствах необхідно враховувати особливості, зумовлені структурою власності, роллю органів управління, регуляторними вимогами та очікуваннями інвесторів. Ефективність аудиту залежить не лише

від технічної якості перевірки, а й від врахування корпоративних процесів і ризиків. Основні етапи щодо підготовки та проведення аудиту узагальнені на рис 2.2.

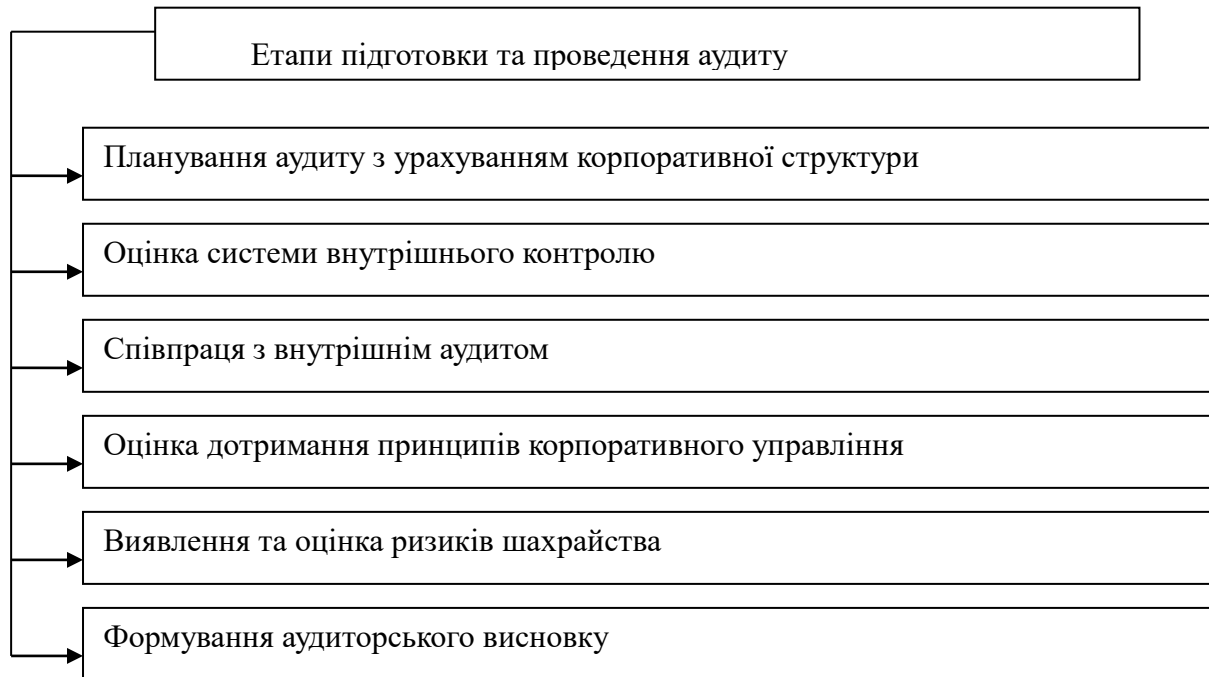

Рис. 2.2. Основні етапи щодо підготовки та проведення аудиту

Примітка. Узагальнено автором

На етапі планування аудитор повинен враховувати наявність наглядової ради, комітету з аудиту, виконавчих органів, встановити рівень корпоративної зрілості підприємства, наявність внутрішнього аудиту та політик управління ризиками, визначається масштаб перевірки з урахуванням дочірніх компаній, філій, холдингових структур.

На етапі оцінки внутрішнього контролю здійснюється перевірка ефективності процедур контролю за фінансовими потоками, розподілом повноважень, попередженням шахрайства, визначення слабких місць (наприклад, відсутність належної сегрегації обов'язків чи дублювання функцій), тестування контрольних заходів у ключових бізнес-процесах (закупівлі, продажі, інвестиції).

На етапі аналізу внутрішнього аудиту зовнішній аудитор враховує результати внутрішніх перевірок та координує з ними аудиторський підхід, що підвищує ефективність та знижує дублювання зусиль.

На етапі оцінки дотримання принципів корпоративного управління аудитор перевіряє, чи відповідає управління компанії законодавчим вимогам, зокрема положенням Закону України «Про акціонерні товариства», рекомендаціям НКЦПФР, Кодексу корпоративного управління, аналізує ефективність роботи комітетів, звітність перед акціонерами, протидію конфлікту інтересів.

У процесі виявлення та оцінки ризиків шахрайства Особливої уваги потребують операції з пов'язаними сторонами, приховані витрати або непрозорі фінансові інструменти, адже в корпоративних структурах високий ризик маніпуляцій через складність схеми управління.

Аудит завершується формуванням аудиторського висновку, який містить не лише інформацію про достовірність фінансової звітності, а й про виявлені недоліки в управлінні або контролі. За потреби формулюються рекомендації щодо покращення системи корпоративного управління.

Аудит у корпоративних підприємствах вимагає системного підходу, який поєднує фінансову перевірку з аналізом управлінських процесів. Практичне значення аудиту полягає в забезпеченні прозорості, підвищенні відповідальності керівництва та зміцненні довіри інвесторів і акціонерів.

2.2. Практичні аспекти проведення аудиту у корпоративних підприємствах

Дослідження питання практичних аспектів та особливостей аудиту в корпоративному управлінні у роботі проводиться на прикладі ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська».

Основні види діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду «за КВЕД 01.47 – розведення свійської птиці 10.11 – виробництво м'яса 01.11 – вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних» [57]. «Птахофабрика Тернопільська» володіє 100% корпоративних прав ПП «Метал» Активи, надані емітентом у якості внеску: нерухоме майно (будівлі і споруди).

«Спершу товариство було створене як ВАТ у 1999 р. У 2011р., у зв'язку із приведенням діяльності товариства у відповідність до ЗУ «Про акціонерні

товариства» відбулася зміна найменування Товариства на Публічне акціонерне товариство «Птахофабрика Тернопільська». У 2017 році було прийняте рішення про зміну типу акціонерного товариства з Публічного акціонерного товариства «Птахофабрика Тернопільська» на Приватне акціонерне товариство «Птахофабрика Тернопільська» [57].

Діяльність ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» регулюється та відповідає вимогам ЗУ «Про акціонерні товариства», «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», Положенню про розкриття інформації емітентами цінних паперів, а також обліковому законодавству.

Статутний капітал станом на 31 грудня 2023 року складає 1689012 грн., який поділено на 6756 048 простих іменних акцій, номінальною вартість 0,25 грн., який сплачено повністю. Акціонерами товариства виступають фізичні особи частка яких розподілена наступним чином: одна особа 77,02% (1303924,5 грн.), друга особа 15,98 % (270026,5 грн.) та інші фізичні особи 7% 115061 грн.).

Компанія є материнською для ПП «Метал» (частка у статутному фонді становить 100%). Підприємство не є контролером (учасником небанківської фінансової групи) та не є підприємством, що становить суспільний інтерес.

ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» у відповідності до законодавства повинна забезпечити проведення обов'язкового аудиту щодо фінансової звітності, в тому числі Річного звіту керівництва (Звіту про управління).

Відповідно у процесі аудиту аудитором було перевірено дотримання п.1-4 Звіту про корпоративне управління, що є складовою Звіту про управління. Аудит проводився щодо питань:

- дотримання товариством власного кодексу та встановлено, що такий кодекс не розроблений, а підприємство керується Статутом та чинними нормативними документами з дотриманням принципів управління, що спрямовані на захист інтересів акціонерів, порозуміння між акціонерами та партнерами;

- інформації про проведення загальних зборів та загальний опис прийнятих рішень;
- складу наглядової ради.

Також у процесі аудиту аудитором перевірялась інформація п. 4 -9 Звіту про корпоративне управління щодо:

- системи внутрішнього контролю і управління ризиками та встановлено, що ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» розроблено Положення внутрішнього контролю ,яке затверджене Наглядовою радою;
- переліку осіб, які прямо та опосередковано є власниками значного пакета акцій;
- інформації щодо будь-яких обмежень прав участі та голосування акціонерів на загальних зборах;
- порядку призначення та звільнення посадових осіб та їхніх повноважень.

Необхідно зазначити, що на думку аудитора компанія розкрила належним чином зазначену інформацію у Звіті про корпоративне управління із дотриманням законодавства та внутрішніх положень та розкрита інформація відповідає реальному стану корпоративного управління.

Також у ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» у 2024 році було проведено аудит фінансової звітності, а саме «Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про рух грошових коштів (прямий спосіб) та Звіту про власний капітал та Приміток до річної фінансової звітності за 2023 рік» [57].

При цьому аудитором висловлено думку із застереженнями, а саме:

1. ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» не застосовує у своєму бухгалтерському обліку вимоги МСФЗ 16 «Оренда». Згідно з цим стандартом, орендар на дату початку оренди повинен відображати в Балансі актив у вигляді права користування активом та відповідне орендне зобов'язання. Такий актив підлягає амортизації відповідно до положень МСБО 16 «Основні засоби» протягом строку оренди, а також оцінюється на предмет зменшення корисності згідно з МСБО 36 «Зменшення корисності активів». На дату початку оренди орендне зобов'язання визначається як теперішня вартість майбутніх орендних

платежів, що підлягають сплаті. Для дисконтування застосовується ставка, що відповідає умовам договору оренди. Наразі підприємство має в користуванні на умовах довгострокової платної оренди земельні ділянки, однак замість визнання активу та зобов'язання обліковує лише витрати на оренду в сумі фактично сплачених орендних платежів. За звітний 2023 рік до витрат включено лише фактичні орендні платежі. Під час аудиту встановлено, що якби підприємство починаючи з 2019 року застосовувало вимоги МСФЗ 16, у тому числі дисконтувало орендні зобов'язання, то витрати за 2023 рік склали б 1 120 тис. грн., що призвело б до зниження фінансового результату на 115 тис. грн. Крім того, станом на 01.01.2023 року підприємство мало би визнати актив у вигляді права користування на суму 4 781 тис. грн. та довгострокове орендне зобов'язання на таку ж суму.

2. Під час складання фінансової звітності ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» не сформувало резерв під очікувані кредитні збитки за дебіторською заборгованістю, як цього вимагає МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». Зокрема, підприємство не провело оцінку кредитного ризику з урахуванням матриці забезпечень, необхідної для визначення розміру такого резерву. Аудитори здійснили власну оцінку ризику неповернення дебіторської заборгованості, проаналізувавши наявність пролонгованої або простроченої заборгованості, факти судового провадження, ліквідації або банкрутства контрагентів, а також інші обставини, що можуть свідчити про їхню неспроможність погасити борг. На підставі цієї оцінки аудитори дійшли висновку, що станом на 31.12.2023 року підприємство повинно було створити резерв під очікувані кредитні збитки на суму 1 855 тис. грн. щодо дебіторської заборгованості за поворотною фінансовою допомогою. Як наслідок, дебіторська заборгованість у фінансовій звітності завищена на вказану суму, що відповідно призвело до завищення фінансового результату за 2023 рік на 1 855 тис. грн.

3. ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» не сформувала резерв на виплату відпусток працівникам, як цього вимагають положення МСБО 19 «Виплати

працівникам» та МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». У разі створення такого резерву витрати підприємства мали б зрости на 6 887 тис. грн.

Також у процесі аудиту ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» акцентовано увагу до Приміток 5 фінансової звітності, де розкрито інформацію про оцінку своєї здатності продовжувати діяльність на безперервній. Однак, на думку аудитора, незважаючи на те, що підприємство працює у відносно безпечному регіоні, низка чинників створює суттєві ризики для подальшої стабільної роботи. До них належать потенційне просування бойових дій, загроза ракетних обстрілів, мобілізація персоналу, можлива реквізиція ресурсів (матеріальних та людських) для воєнних потреб, а також невизначеність щодо виконання договірних зобов'язань усіма сторонами. У сукупності ці обставини свідчать про наявність значної невизначеності щодо здатності компанії продовжувати діяльність у звичному режимі.

Ключовими питаннями аудиту вважаються ті аспекти, які, на професійну думку аудитора, мали найбільше значення під час проведення аудиту фінансової звітності за звітний період. Вони були проаналізовані у межах загального аудиторського підходу та враховані при формуванні нашого висновку.

Управлінський персонал ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» відповідає за підготовку фінансової звітності відповідно до МСФЗ та за впровадження належної системи внутрішнього контролю для запобігання суттєвим викривленням, спричиненим шахрайством або помилками. Також він зобов'язаний оцінювати здатність компанії продовжувати діяльність на безперервній основі, розкривати відповідну інформацію у звітності та застосовувати відповідне облікове припущення, якщо не існує наміру або необхідності припинити діяльність. Контроль за процесом фінансового звітування здійснюють особи, наділені найвищими повноваженнями. Метою аудитора є надання високого рівня впевненості у тому, що фінансова звітність не містить суттєвих викривлень як внаслідок помилки, так і шахрайства, а

також підготовка аудиторського звіту із висловленням думки. Хоча аудит забезпечує високу, але не абсолютну впевненість, можливість не виявлення суттєвих викривлень, особливо спричинених шахрайством, залишається.

Під час проведення аудиту:

- аналізують ризики суттєвих викривлень, визначаємо відповідні аудиторські процедури;
- вивчають систему внутрішнього контролю з метою планування аудиту, а не для оцінки її ефективності;
- перевіряють прийнятність облікових політик, точність оцінок та відповідність розкриттів;
- оцінюють доцільність застосування припущення про безперервність діяльності;
- формують висновки про наявність суттєвої невизначеності, яка може поставити під сумнів безперервність діяльності підприємства;
- оцінюють загальну структуру та зміст фінансової звітності.

Також інформується керівництво про основні результати аудиту, у тому числі про порушення в системі контролю та дотримання вимог незалежності, якщо такі є. Аудиторами було проведено перевірку фінансової звітності ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» за 2023 рік з урахуванням даних головної книги та аналітичного обліку. Також була оцінена достовірність інформації про фінансово-господарську діяльність та функціонування системи внутрішнього контролю, яка, попри відсутність внутрішнього аудитора, відповідала вимогам законодавства. Протягом звітного періоду Товариство дотримувалося обраної облікової політики, не змінюючи її, а також не допустило порушень у веденні бухгалтерського обліку чи поданні звітності. За результатами перевірки аудитори підтверджують достовірність і повноту фінансової звітності та адекватне відображення фінансового стану підприємства.

Формування фінансової звітності корпоративного підприємства є відповідальністю керівництва компанії. Ця відповідальність охоплює:

- правильний вибір і послідовне застосування облікової політики;

- зрозуміле та достовірне подання інформації;
- повне розкриття суттєвих даних для забезпечення прозорості впливу господарських операцій;
- оцінку здатності підприємства продовжувати діяльність на безперервній основі;
- запобігання шахрайству, збереження активів;
- ведення обліку відповідно до вимог українського законодавства та МСФЗ з можливістю чіткого відображення операцій та стану підприємства.

Фінансова звітність ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» складена відповідно до чинних міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) та відповідних тлумачень, розроблених Комітетом з тлумачень МСФЗ. Звітність підготовлена на основі облікових даних із подальшим їх коригуванням і класифікацією з метою забезпечення достовірного представлення згідно з вимогами МСФЗ, переважно на базі історичної собівартості. Товариство застосовує МСФЗ для малих і середніх підприємств. Відповідно до законодавства України, фінансова та консолідована звітність подається до органів державної влади та інших користувачів у форматі, затвердженому уповноваженим органом, із використанням таксономії МСФЗ у єдиному електронному вигляді.

Проведення аудиту у корпоративних підприємствах, зокрема на прикладі ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська», дозволяє виявити низку специфічних особливостей, що впливають на організацію та ефективність аудиторського процесу. До ключових практичних аспектів належать: складна структура управління, багаторівнева система внутрішнього контролю, дотримання облікової політики відповідно до МСФЗ, а також необхідність забезпечення прозорості у фінансово-господарській діяльності. На прикладі ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» було встановлено, що підприємство дотримується вимог чинного законодавства у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що свідчить про належний рівень внутрішнього контролю та облікової дисципліни. Аудит підтвердив достовірність фінансової звітності,

прозорість фінансових потоків і стабільність обраної облікової політики. Проведення аудиту на корпоративних підприємствах вимагає не лише дотримання загальновизнаних міжнародних стандартів аудиту, але й врахування специфіки корпоративного управління, галузевих особливостей та регуляторних вимог. У межах проведеного дослідження було проаналізовано, як саме ці фактори впливають на практичні аспекти організації та здійснення аудиторської перевірки. Зокрема, ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» характеризується:

- чітко структурованою системою управління, що дозволяє ефективно розмежовувати відповідальність між керівництвом і власниками;
- дотриманням вимог законодавства України щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності за МСФЗ, що забезпечує прозорість та порівнюваність фінансових даних;
- стабільною обліковою політикою, яка не змінювалася упродовж звітного періоду, що сприяє послідовності в обліку;
- високим рівнем організації внутрішнього контролю, попри відсутність формалізованої посади внутрішнього аудитора, що свідчить про ефективність поточних механізмів управління ризиками.

Під час аудиту було встановлено, що фінансова звітність підприємства достовірно відображає його фінансово-господарський стан, а всі суттєві аспекти діяльності задокументовані відповідно до вимог МСФЗ. Жодних порушень законодавства або істотних викривлень в обліку виявлено не було.

Таким чином, досвід ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» демонструє, що ефективна взаємодія між аудиторами та керівництвом, дотримання професійних стандартів і належний рівень внутрішнього контролю є запорукою успішного проведення аудиту в корпоративному секторі. Отже, досвід аудиту ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» демонструє важливість системного підходу до організації аудиторської перевірки в корпоративному секторі, забезпечення відповідності міжнародним стандартам та ефективної взаємодії між аудитором і керівництвом підприємства.

РОЗДІЛ 3

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ТА АНАЛІЗ В ДІЯЛЬНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Внутрішній аудит в корпоративному управлінні український та міжнародний досвід

Внутрішній аудит – це незалежна та об’єктивна діяльність з надання впевненості та консультацій, спрямована на покращення процесів корпоративного управління, управління ризиками та контролю. Його роль розглядається у виявленні слабких місць, підвищенні ефективності управління та захисту активів компанії. Особливу роль він відіграє у корпоративному секторі, де компанії мають складну структуру, багато рівнів відповідальності та підвищені вимоги до прозорості.

В Україні нормативне регулювання внутрішнього аудиту забезпечується ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» який дозволяє створення служби внутрішнього аудиту, але не вимагає її обов’язково (окрім банків та окремих держпідприємств). Банки, страхові компанії, державні підприємства зобов’язані мати підрозділи внутрішнього аудиту. В Україні внутрішній аудит та практика його застосування стикаються із формальним його існуванням, відсутністю достатньої незалежності, підпорядковується доволі часто фінансовому директору, не охоплює стратегічні ризики, працює без затвердженого річного плану ,який повинен затверджуватися наглядовими радами компаній.

Однак, впровадження внутрішнього аудиту на підприємствах має позитивні тенденції, адже зростає кількість компаній, які впроваджують ризико-орієнтований аудит. Українські фахівці беруть активну участь у міжнародних програмах ПА (Інституту Внутрішніх Аудиторів), CIA-сертифікації. У корпораціях з іноземним капіталом внутрішній аудит працює за міжнародними стандартами.

Внутрішній аудит у корпоративному управлінні відіграє значну роль та є механізмом стримування та протидії, що допомагає забезпечити прозорість управлінських рішень, зменшити ризики шахрайства і неефективного використання ресурсів, підвищити довіру інвесторів і наглядових органів, покращити зв'язок між менеджментом і наглядовою радою. Якщо ж коротко узагальнити міжнародний досвід внутрішнього аудиту то з точки зору його регулювання можна стверджувати, що в більшості країн (США, ЄС, Канада) внутрішній аудит є обов'язковим для публічних компаній. Його функціонування регламентується через закони (наприклад, SOX Act у США) та стандарти ПА (інституту внутрішніх аудиторів). З практичної точки зору такий аудит зазвичай підпорядковується аудиторському комітету або наглядовій раді, а не менеджменту, що у певній мірі це гарантує незалежність. У міжнародній практиці застосовуються підходи до оцінки ризиків (risk-based audit), інтеграції з системами контролю та управління, аудит ESG (Environmental (екологічні), Social (соціальні) та Governance (управлінські) фактори (екологічних), Social (соціальних) та Governance (управлінських) факторів, кіберризиків, відповідності (compliance audit). Загалом порівняння української та міжнародної практики внутрішнього аудиту узагальнимо у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Порівняння української та міжнародної практики внутрішнього аудиту

Критерій	Міжнародна практика	Українська практика
Нормативне регулювання	Високе. Внутрішній аудит чітко регламентований (законодавчо, через стандарти ПА, SOX, ISO 19011)	Обмежене. Наявність не обов'язкова (крім банків, страхових, держпідприємств)
Обов'язковість	Обов'язковий для публічних компаній, банків, страхових, фондових бірж	Обов'язковий лише для окремих секторів (банки, держсектор)
Підпорядкування	Безпосередньо аудиторському комітету / наглядовій раді	Часто – дирекції або фінансовому директору, що обмежує незалежність
Функції	Комплексні: аудит ризиків, процесів, інформаційної безпеки, ESG, комплаєнсу	Переважно: аудит фінансів, витрат, бюджетів. Слабке охоплення нефінансових ризиків
Методи	Risk-based audit, continuous auditing, performance audit	Здебільшого традиційний перевірочний аудит («аудит по факту»)

продовження табл. 3.1

Стандарти	ІА (IPPF), COSO, GIAS 2024	Власні положення, іноді ІА, неформалізовані практики
Сертифікація персоналу	Широке впровадження CIA, CISA, CRMA	Невелика кількість сертифікованих фахівців, залежить від компанії
Інтеграція з управлінням ризиками (ERM)	Висока. Внутрішній аудит — частина ERM	Низька. У більшості компаній ERM взагалі відсутній
Наявність плану аудиту	Щорічний, ризик-орієнтований, затверджується наглядовою радою	Часто відсутній або формальний. Не прив'язаний до ризиків
Контроль якості внутрішнього аудиту	Обов'язкова зовнішня оцінка кожні 5 років (per ІА standards)	Рідко проводиться. Відсутні незалежні перевірки ефективності
Прозорість	Звіти аудиту доступні для акціонерів, часто публічні	Внутрішні документи, рідко відкриваються за межі підприємства

Примітка. Узагальнено автором

Підсумовуючи, зазначимо, що Міжнародна практика внутрішнього аудиту є глибоко інституціоналізованою, інтегрованою у систему управління та заснованою на принципах незалежності, прозорості та ризико-орієнтованості.

Українська практика залишається фрагментарною, часто формальною, з орієнтацією на ретроспективний контроль, а не на прогнозування та попередження ризиків.

З метою узгодження з міжнародною практикою в Україні доречним є впровадження стандартів ІА у державному та корпоративному секторах, посилення ролі наглядових рад у нагляді за аудитом, розвиток професійної сертифікації (CIA, CRMA), запровадження ризик-орієнтованого планування аудиту та оцінки ефективності.

У світовій практиці застосовуються Глобальні стандарти внутрішнього аудиту затверджені The Institute of Internal Auditors (ІА) – Міжнародним інститутом внутрішніх аудиторів, який являється головною світовою організацією, що встановлює стандарти для професії внутрішнього аудитора.

Глобальні стандарти – це частина Міжнародної професійної практичної основи (IPPF – International Professional Practices Framework), яка визначає:

- етичні принципи діяльності внутрішніх аудиторів;
- організацію та функціонування служби внутрішнього аудиту;

- вимоги до планування, виконання та звітування аудиту;
- оцінку ефективності діяльності [7].

До квітня 2024 року діяли так звані «Стандарти ПА 2017», які складались із 2 блоків. Перший блок – це атрибутивні, які визначали вимоги до організації внутрішнього аудиту (незалежність, об’єктивність, компетентність тощо), інші стандарти виконання, які визначали процес виконання завдань аудиту, саме планування, проведення, оформлення результатів.

Після трирічного глобального процесу підготовки, який включав аналіз, розробку, роботу експертних груп і публічне обговорення, 9 січня 2024 року Інститут внутрішніх аудиторів (ПА) опублікував нову редакцію Глобальних стандартів, які набули чинності з 9 січня 2025 року.

В цілому змін зазнали Міжнародні основи професійної практики (МОПП), адже усі її попередні елементи, а саме місія, принципи, кодекс етики, стандарти, рекомендації змінено єдиним консолідованим документом – Глобальними стандартами та Тематичними вимогами.

Відповідно значно оцирився їх обсяг та зміст, який становить 120 сторінок, 120 сторінок, що вчетверо перевищує попередню редакцію (25 сторінок), що пояснюється деталізацією вимог та прикладами впровадження.

Також змін зазнала структура стандартів, адже замість поділу їх на атрибутивні та стандарти діяльності впроваджено 5 тематичних розділів:

- «I. Мета внутрішнього аудиту
- II. Етичне ставлення та професіоналізм
- III. Нагляд за функцією внутрішнього аудиту
- IV. Управління функцією внутрішнього аудиту
- V. Надання послуг внутрішнього аудиту» [7].

У розділах II–V закладено 15 основоположних принципів, реалізація яких забезпечується через 52 стандарти.

Кожен стандарт має подвійну нумерацію (наприклад: 1.1, 2.2, 15.2), де перша цифра – номер принципу, а друга – k номер конкретного стандарту.

Кожен стандарт складається з:

- вимог (що саме має бути виконано),
- рекомендацій щодо впровадження (як це зробити),
- прикладів доказів відповідності (які документи чи дії підтверджують виконання) [7].

Глобальні стандарти з метою їх впровадження в практику, безумовно, ще потребують ретельного вивчення, тому наведемо лише окремі аспекти стосовно суті та змісту.

Перший розділ «Мета внутрішнього аудиту» загалом об'єднує в собі місію та визначення внутрішнього аудиту, що наразі становлять частину чинної версії МОПП. Глобальні стандарти визначають мету (іншим варіантом перекладу може бути «призначення») внутрішнього аудиту так: «Внутрішній аудит підсилює спроможність організації створювати, захищати та підтримувати вартість шляхом надання раді та менеджменту незалежних, ризик-орієнтованих та об'єктивних аудиторських послуг, консультацій, висновків і прогнозувань» [7].

Другий розділ «Етичне ставлення та професіоналізм» має замінити Кодекс етики й окремі стандарти, які наразі входять до Стандартів якісних характеристик. У стандартах другого розділу розкрито вже звичні за Кодексом етики принципи чесності, об'єктивності, компетентності та конфіденційності. Звертає на себе увагу вимога Стандарту 1.1 для внутрішніх аудиторів виконувати свою роботу із чесністю та професійною сміливістю. Ані чинні стандарти, ані Кодекс етики наразі не містять концепції професійної сміливості. Глобальні стандарти передбачають, що професійну сміливість внутрішні аудитори мають проявляти правдивим доведенням інформації та вживанням належних заходів, навіть коли стикаються з дилемами та складними ситуаціями.

Третій розділ «Нагляд за функцією внутрішнього аудиту» присвячено взаємодії керівника функції внутрішнього аудиту з радою та вищим керівництвом компанії щодо забезпечення мандату внутрішнього аудиту, позиціонування та нагляду за функцією внутрішнього аудиту. Хоча керівник функції залишається відповідальним за дотримання стандартів третього розділу,

загалом, кожний стандарт містить суттєві умови для ради й вищого керівництва, наявність яких визначальна для ефективної роботи внутрішнього аудиту. Обов'язок керівника внутрішнього аудиту – доводити до членів ради й вищого керівництва та обговорювати такі суттєві умови. Для прикладу, Стандарт 8.2, який присвячено часто болючому для внутрішніх аудиторів питанню ресурсів, визначає такі суттєві умови для ради:

- співпрацювати з вищим керівництвом для забезпечення внутрішнього аудиту ресурсами, достатніми, щоб забезпечити мандат внутрішнього аудиту та виконати план робіт;
- обговорювати з керівником внутрішнього аудиту не рідше одного разу на рік достатність ресурсів як за кількістю, так і за можливостями, щоб забезпечити мандат внутрішнього аудиту та виконати план робіт;
- враховувати вплив недостатності ресурсів на мандат і план внутрішнього аудиту;
- взаємодіяти з вищим керівництвом і керівником внутрішнього аудиту в разі недостатності ресурсів.

Своєю чергою, вище керівництво має взаємодіяти:

- з радою для забезпечення внутрішнього аудиту ресурсами, достатніми, щоб забезпечити мандат внутрішнього аудиту та виконати план робіт;
- з радою та керівником внутрішнього аудиту щодо будь-яких випадків недостатності ресурсів та способу їх урегулювання.

Загалом, дотримання стандартів третього розділу, на перший погляд, не має викликати значних труднощів для керівників внутрішнього аудиту, що працюють у приватному сегменті в організаціях зі зрілою системою корпоративного управління. Більшість умов уже впроваджена успішними практиками. Водночас для аудиторів, які працюють у державній сфері, на невеликих і середніх підприємствах, забезпечення відповідності стандартам третього розділу може бути викликом.

У четвертому розділі «Управління функцією внутрішнього аудиту» передбачено дві вимоги, а саме стандарт 8.2 вимагає від керівника

внутрішнього аудиту розробити й реалізувати стратегію функції, що підтримує стратегічні цілі організації та відповідає очікуванням ради, вищого керівництва та інших ключових стейкхолдерів. Чинні стандарти її не вимагали, але Інститут внутрішніх аудиторів ще 2012 року затвердив практичний посібник із розроблення стратегічного плану внутрішнього аудиту. Під час зовнішнього оцінювання внутрішнього аудиту зазвичай відзначається наявність стратегії як успішної практики та індикатора зрілості функції. Утім, чи потребує кожна функція внутрішнього аудиту стратегії, питання дискусійне. Для невеликих підрозділів витрати часу та ресурсів на її підготовку можуть значно перевищувати будь-яку користь від стратегії. Відповідно друга вимога передбачена стандарт 12.2 щодо запровадження системи показників для оцінювання діяльності внутрішнього аудиту. Практика застосування ключових показників ефективності (КПЕ) для оцінювання ефективності внутрішнього аудиту достатньо поширена серед зрілих функцій, і до таких показників часто прив'язана змінна складова винагороди аудиторів. Відсоток виконання плану, відсоток упроваджених менеджментом рекомендацій, час, витрачений на професійний розвиток являється прикладом саме таких КПЕ. Стандарт наводить низку додаткових прикладів, серед яких варто відзначити показник задоволеності стейкхолдерів щодо роботи внутрішнього аудиту.

П'ятий розділ «Надання послуг внутрішнього аудиту» на відміну від розділу III та IV які здебільшого стосуються керівників функцій внутрішнього аудиту, присвячений безпосередньо виконанню завдань із внутрішнього аудиту, актуальний уже кожному внутрішньому аудиту. Внутрішні аудитори будуть керуватися стандартами п'ятого розділу, виконуючи не тільки завдання з надання гарантій (assurance services), а й консультаційні проєкти (advisory services), якщо інше не передбачено індивідуальними стандартами. Стандарти покривають усі етапи виконання аудиторського завдання – від планування до звітування та моніторингу впровадження рекомендацій. Стандарти стануть суттєво деталізованими в частині опису вимог і процедур.

Оновлені Глобальні стандарти внутрішнього аудиту є не просто переглядом попередніх вимог, а є повною трансформацією підходу до внутрішнього аудиту. Вони враховують сучасні виклики які включають зростання складності бізнесу, кіберризика, етичні дилеми та вимоги до прозорості. Нові стандарти надають чітку методичну підтримку і практичні інструменти, що дозволяє адаптувати їх до специфіки кожної організації, водночас зберігаючи єдиний професійний підхід на глобальному рівні.

Внутрішній аудит у корпоративному секторі повинен відповідати цим стандартам, особливо у великих компаніях, банках, страховиках, акціонерних товариствах. Дотримання стандартів є індикатором надійності внутрішнього контролю, який враховується аудиторами, інвесторами, регуляторами. а підставі стандартів формуються програми сертифікації (наприклад, CIA – Certified Internal Auditor).

Дослідження системи внутрішнього аудиту на ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» вказує на відсутність в організаційній структурі відділу внутрішнього аудиту та посади внутрішнього аудитора. Тому враховуючи тенденції та особливості діяльності компанії вбачається необхідність створення відділу внутрішнього аудиту. така необхідність пояснюється в першу чергу тим, що внутрішній аудит охоплює всі етапи здійснення господарських операцій – від підготовки комерційних, технологічних чи фінансових угод до контролю за їх виконанням і оцінки після завершення. Це забезпечить надання фахової, аргументованої оцінку процесам та операціям, що відбуваються в межах підприємства. Такий аудит дозволить ідентифікувати ризики, буде попереджати можливе банкрутство, впроваджувати інноваційні рішення для підвищення прибутковості, а також забезпечувати ефективне впровадження нових технологій. Крім того, внутрішній аудит допоможе приймати своєчасні управлінські рішення, спрямовані на покращення фінансових результатів підприємства.

На нашу думку, впровадження внутрішнього аудиту на ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» є вкрай доцільним. Для цього варто створити

окремий підрозділ або призначити відповідальну особу, що здійснюватиме таку функцію постійно. Фінансування діяльності внутрішнього аудитора або служби доцільно здійснювати за рахунок виявлених внутрішнім аудитом резервів – зменшення витрат, зниження собівартості продукції та збільшення прибутковості. Серед ключових ознак ефективної діяльності внутрішнього аудитора – глибоке розуміння всіх етапів виробництва, здатність об'єктивно оцінювати реалізацію виробничої політики, та пристосовувати діяльність підприємства до вимог ринку при мінімальних витратах ресурсів.

Для досліджуваного ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» створення відділу внутрішнього аудиту визначається наступними чинниками:

1. Масштабом та складністю господарської діяльності підприємства з багатоступеневим виробничим циклом, що охоплює: закупівлю кормів і матеріалів; вирощування птиці (біоактиви); переробку продукції; реалізацію готової продукції через різні канали збуту. У таких умовах ризики втрат, неефективного використання ресурсів або зловживань істотно зростають. Наявність власної служби внутрішнього аудиту дозволить здійснювати постійний контроль на кожному з етапів.

2. Виявленими у процесі щорічного аудиту проблеми у веденні обліку та відповідності МСФЗ. На основі аудиторських висновків за 2023 рік встановлено, що підприємство: не застосовує стандарт МСФЗ 16 "Оренда"; не формує резерв очікуваних кредитних збитків згідно з МСФЗ 9; не створює забезпечення на виплату відпусток, як того вимагає МСБО 19. Це свідчить про системні прогалини у внутрішньому контролі та обліковій політиці. Внутрішній аудит зможе оцінювати відповідність МСФЗ на постійній основі, виявляти подібні порушення до того, як вони вплинуть на звітність чи викличуть зауваження під час зовнішнього аудиту.

3. Підтримкою стратегічних рішень та покращення фінансових результатів. В умовах, коли валовий та чистий прибуток підприємства зменшилися на 60–70% у 2023 році, підприємству потрібен додатковий інструмент для пошуку внутрішніх резервів. Внутрішній аудит може: виявляти

неприбуткові напрями діяльності; аналізувати відхилення витрат від нормативів; рекомендувати оптимізацію логістики, виробництва, управлінських витрат; підвищити точність прогнозування грошових потоків. Це безпосередньо сприятиме підвищенню рентабельності та фінансової стійкості компанії.

4. Адаптації до ринкових та екологічних викликів (ESG, безпечність продукту). Птахівнича галузь є доволі високоризикова в контексті: ветеринарної безпеки; екологічного регулювання (відходи, гноєвидалення, забруднення); сертифікації харчових ланцюгів (НАССР, ISO 22000). Внутрішній аудит може здійснювати незалежну перевірку відповідності стандартам якості, екологічної безпеки та соціальної відповідальності, готуючи підприємство до зовнішніх перевірок, тендерів і експорту.

5. Рентабельність створення відділу. Фінансування служби внутрішнього аудиту можна здійснювати за рахунок: виявлених неефективних витрат; зменшення втрат від простоїв, порушень, помилок; покращення обґрунтованості управлінських рішень. Навіть один виявлений кейс помилки або перевитрати на суму понад 200–300 тис. грн. може повністю покрити річне утримання відділу.

З огляду на масштаб діяльності, вимоги МСФЗ, ризики аграрного виробництва та необхідність підвищення ефективності, створення відділу внутрішнього аудиту в ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» є стратегічно виправданим рішенням. Він сприятиме посиленню внутрішнього контролю, забезпеченню відповідності, підвищенню прозорості, а також допоможе керівництву приймати обґрунтовані та ефективні управлінські рішення.

В умовах високої конкуренції, економічної нестабільності та зростаючих вимог до корпоративного управління, створення відділу внутрішнього аудиту є стратегічно важливим кроком для корпоративного підприємства. Такий підрозділ слугуватиме інструментом контролю, розвитку та захисту підприємства, підвищуючи прозорість, ефективність і довіру з боку стейкхолдерів.

3.2. Аналіз фінансової звітності у процесі корпоративного управління

Аналіз фінансової звітності в аудиті корпоративних підприємств має низку особливостей, які відрізняють його від звичайного фінансового аналізу, з огляду на масштаб діяльності, структуру управління та вимоги законодавства.

У процесі аналізу доречно виділити його ключові аспекти та особливості.

По перше аналіз звітності у процесі аудиту проводиться із врахуванням відповідності її МСФЗ або ж НПСБО, адже аудитор повинен проаналізувати факт дотримання вимог відповідних стандартів, зокрема щодо визнання, оцінки, подання та розкриття статей. Для прикладу, на відміну від звичайного аналізу аудитор не просто аналізує, що зростає дебіторська заборгованість, а перевіряє чи створено резерв очікуваних кредитних збитків у відповідності до МСФЗ 9.

По друге, перевірка та аналіз достовірності показників, а не лише їх динаміки, що означає, що аудитор зосереджений не стільки на зміні показників, а на обґрунтованості та точності облікових даних. У цьому контексті ключовими будуть питання щодо відображення правдивої інформації у звітності, виявлення фактів викривлення, аналізу операцій з пов'язаними сторонами, які містять певні ризики.

По третє, аналіз пов'язаних сторін та управлінського впливу, що визначається особливостями корпоративної структури із врахуванням операцій з дочірніми / материнськими компаніями, питань трансферного ціноутворення, залежності від кредитів пов'язаних осіб.

По четверте, аналіз ризиків, які матимуть вплив на аудиторський висновок, при чому особливістю є оцінка ризиків суттєвих викривлень, а саме ризику зловживань з боку менеджменту, ризику шахрайства або змови та ризику безперервності діяльності.

По п'яте, порівняння із внутрішньою звітністю та управлінським обліком, при чому аудитом перевіряється узгодження даних фінансової звітності з

внутрішнім обліком, актами виконаних робіт, договорами, банківськими виписками.

По шосте, підвищена увага до розкриття інформації, адже корпоративні підприємства зобов'язані детально розкривати інформацію у примітках, зокрема: про операції з пов'язаними особами; про зобов'язання, які не визнані на балансі; про податкові ризики, судові спори, потенційні санкції тощо.

По сьоме, у процесі аналізу простежується взаємозв'язок з внутрішнім контролем та корпоративним управлінням через оцінку системи внутрішнього контролю, тобто чи можна довіряти представленим даним, рівня прозорості управлінських рішень, ступеня корпоративного впливу на фінансову політику.

Також не мало важливим аспектом процесі аналізу є дослідження неплатоспроможності та банкрутства, при чому важливим є виявлення ознак фінансової кризи, оцінки реальності продовження діяльності та проведення тесту на знецінення активів (особливо нематеріальних та інвестицій).

В цілому, аналіз фінансової звітності в аудиті корпоративних підприємств – це не просто аналіз цифр, а всебічне дослідження достовірності, прозорості та відповідності стандартам. Він охоплює юридичні, управлінські, фінансові та бухгалтерські аспекти діяльності.

Ключовими аспектами покращення аналізу можуть бути:

- формалізація процедур аналізу через створення стандартів та визначення методичних підходів до аналітичної роботи;
- залучення незалежних оцінювачів для об'єктивної оцінки активів;
- поглиблений аналіз приміток до фінансової звітності;
- використання програмного забезпечення для проведення аналізу, що дозволить побудувати моделі та сценарії у діяльності підприємства;
- порівняння показників з конкурентами та галузевими показниками в цілому для виявлення відхилень та трендів.

Базовими методами аналізу фінансової звітності є горизонтальний аналіз, який вбачає порівняння показників за кілька періодів. Такий аналіз проводиться для виявлення тенденцій зростання та спаду. Також важливе місце займає

вертикальний аналіз, який передбачає визначення структури балансу або звіту про прибутки (% до підсумку), що передбачає аналіз часток власного капіталу, активів, витрат та ін. показників. Горизонтальний аналіз Балансу (Звіту про фінансовий стан) за 2024 рік ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» та його результати узагальнено у табл.3.1.

Таблиця 3.1

аналіз Балансу (Звіту про фінансовий стан) за 2024 рік ПрАТ
«Птахофабрика Тернопільська», тис. грн.

	Стаття	2023 рік	2024 рік	Абсолютна зміна	% зміна
	АКТИВИ				
	Необоротні активи (всього)	393 713	445 536	+51 823	+13,2%
	Нематеріальні активи	63	240	+177	+281%
	Основні засоби	353 659	319 998	-33 661	-9,5%
	Інші необоротні активи	39 991	125 298	+85 307	+213%
	Оборотні активи (всього)	588 861	534 726	-54 135	-9,2%
	Запаси	123 364	154 152	+30 788	+25,0%
	Біологічні активи	157 705	127 617	-30 088	-19,1%
	Дебіторська заборгованість (за продукцію)	64 257	33 197	-31 060	-48,3%
	Видані аванси	167 993	136 543	-31 450	-18,7%
	Інша дебітор. заборг.	3 355	30 942	+27 587	+822%
	Грошові кошти	69 849	49 706	-20 143	-28,8%
	Активи для продажу	25 375	25 375	0	0,0%
	Усього активів	1 007 949	1 005 637	-2 312	-0,23%
	ПАСИВИ				
	Власний капітал	865 350	871 165	+5 815	+0,67%
	Нерозподілений прибуток	664 362	670 177	+5 815	+0,87%
	Поточні зобов'язання	142 599	134 472	-8 127	-5,7%
	Кредиторка за товари	17 796	22 354	+4 558	+25,6%
	Зобов'язання з бюджету	34 571	15 200	-19 371	-56,0%
	Зобов'язання перед учасниками	0	66 863	+66 863	
	Інші поточні зобов'язання	37 757	25 835	-11 922	-31,6%
	Усього пасивів	1 007 949	1 005 637	-2 312	-0,23%

Примітка. Розраховано автором за даними Балансу

Таким чином, проведений аналіз свідчить про зменшення активів на суму 2 312 тис. грн. та збільшення оборотних активів на суму 1 823 тис. грн.. Підприємство перерозподілило структуру активів зменшивши частку оборотних активів на користь довгострокових. Це може свідчити про інвестування в інфраструктуру чи розширення.

Основні засоби зменшились на 33 661 тис. грн, при зростанні їх первісної вартості. Первісна вартість зросла на 6 971 тис. грн., знос зріс на 40 632 тис. грн. Це вказує на активне зношення основних засобів, імовірно без достатнього оновлення.

Нематеріальні активи зросли майже в 4 рази (з 63 тис. до 240 тис. грн.), що є ознакою цифровізації або інвестицій у програмне забезпечення. Інші необоротні активи (рядок 1090) зросли у 3,1 рази (з 39 991 тис. до 125 298 тис. грн.), що є найзначнішим зростанням у складі необоротних активів. Можливо, сюди віднесено фінансові вкладення або попередні платежі з довгим строком реалізації. Запаси зросли на 30 788 тис. грн., що може свідчити про підготовку до зростання виробництва або надлишкові залишки. Поточні біологічні активи зменшились на 30 088 тис. грн., що свідчить про зменшення поголів'я.

Дебіторська заборгованість за продукцію зменшилась на 31 060 тис. грн. Позитивна динаміка щодо зменшення дебіторської заборгованості свідчить про покращення розрахункової дисципліни. Аванси видані зменшені на 31 450 тис. грн., що є завершенням частини попередньо оплачених контрактів. Інша дебіторська заборгованість зросла на 27 587 тис. грн. , що може свідчити про ризики, пов'язані з новими чи сумнівними боржниками. Залишки грошових коштів зменшились на 20 143 тис. грн., що свідчить про зменшення ліквідності та потребує уважного моніторингу. Аналіз пасивів ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» вказує на те, що власний капітал зріс на 5 815 тис. грн (з 865 350 до 871 165 тис. грн) та зростання відбулося виключно за рахунок нерозподіленого прибутку. При чому Інші статті капіталу (зареєстрований, дооцінки, додатковий капітал) не змінились. Фінансовий результат був прибутковим, хоча попередній аналіз (підтверджений аудиторським висновком)

свідчить, що він міг бути завищений через відсутність резервів і дисконтованих зобов'язань.

Довгострокові зобов'язання – відсутні, що може свідчити про відсутність стратегії залучення довгих ресурсів. Короткострокові зобов'язання зменшились на 8 127 тис. грн., хоча є помітний стрибок у кредиторській заборгованості з учасниками — 66 863 тис. грн. Це може вказувати на: виплату дивідендів, які ще не перераховано, надходження від пов'язаних осіб або ж зміну структури фінансування. Вертикальний аналіз Балансу (Звіту про фінансовий стан) ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» узагальнено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Горизонтальний аналіз Балансу (Звіту про фінансовий стан) за 2024 рік ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська», тис. грн. (% до підсумку активів)

	Стаття	% на поч. 2024	% на кін. 2024	відхилення, %
1	АКТИВИ			
1.1	Необоротні активи (всього)	39,1%	44,3%	+5,2
1.1.1	Основні засоби	35,1%	31,8%	-3,3
1.1.2	Інші необоротні активи	4,0%	12,5%	+8,5
1.2	Оборотні активи (всього)	58,4%	53,2%	-5,2
1.2.1	Біологічні активи	15,6%	12,7%	-2,9
1.2.3	Грошові кошти	6,9%	4,9%	-2,0
1.2.4	Активи для продажу	2,5%	2,5%	-
2	ПАСИВИ			
2.1	Власний капітал	85,9%	86,6%	+0,7
2.1.1	Нерозподілений прибуток	65,9%	66,7%	+0,8
2.2	Поточні зобов'язання	14,1%	13,4%	-0,7
2.2.1	Зобов'язання перед учасниками	0,0%	6,6%	+6,6

Примітка. Розраховано автором за даними Балансу

Таким чином, проведений аналіз свідчить що у структурі активів найбільшу частку складають оборотні активи та на кінець 2024 року їх частка становила 53,2%. У структурі пасивів найбільшу частку складає власний капітал - 86,6%.

Наступним методом аналізу є коефіцієнтний аналіз який базується на обчисленні відносних показників ефективності, ліквідності та прибутковості та застосовується для оцінки фінансової стійкості та ефективності. Важливим коефіцієнтом є розрахунок показника автономії. Коефіцієнт автономії

розраховується як відношення власного капіталу до загальної суми активів підприємства. загалом результати аналізу коефіцієнтів узагальнені у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Фінансові коефіцієнти ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» (2024 рік)

	Показник	Формула	Розрахунок (тис. грн)	Знач.
1	Коефіцієнт поточної ліквідності	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	534 726 / 134 472	3,98
2	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	(Грошові кошти + короткострокові фін. інвестиції) / Поточні зобов'язання	49 706 / 134 472	0,37
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	(Оборотні активи – Запаси – Біоактиви) / Поточні зобов'язання	(534 726 – 154 152 – 127 617) / 134 472 = 252 957 / 134 472	1,88
4	Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Всього активів	871 165 / 1 005 637	0,866
5	Рентабельність активів (ROA)	Чистий прибуток / Всього активів	(670 177 – 664 362) / 1 005 637 = 5 815 / 1 005 637	0,58%
6	Рентабельність власного капіталу (ROE)	Чистий прибуток / Власний капітал	5 815 / 871 165	0,67%
7	Покриття необоротних активів власним капіталом	Власний капітал / Необоротні активи	871 165 / 445 536	1,96
8	Коефіцієнт заборгованості	Зобов'язання / Всього активів	134 472 / 1 005 637	0,13

Примітка. Розраховано автором

Проведений аналіз свідчить, що:

- ліквідність підприємства дуже висока (коєф. поточної ліквідності = 3,98), що свідчить про здорову оборотність активів;
- абсолютна ліквідність (0,37) є прийнятною, але не надвисокою: грошових коштів достатньо, але є залежність від дебіторської заборгованості;
- коефіцієнт автономії (86,6%) означає, що підприємство майже не залежить від зовнішніх запозичень;
- рентабельність активів ROA та рентабельність власного капіталу ROE – нижчі від бажаного рівня (<1%), що може свідчити про низьку прибутковість, або, як з'ясовано раніше, штучне завищення фінрезультату (через відсутність резервів);

– покриття необоротних активів власним капіталом рівне 1,96 та показує добру фінансову стабільність.

Фінансовий стан ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» загалом виглядає стабільним, із високою автономією, добрим рівнем ліквідності та прибутком.

Проте наявні структурні ризики ,які виявлені у процесі аналізу щодо:

- високого рівня зношеності основних засобів;
- недостатньої диверсифікації джерел фінансування (відсутність довгострокових позик);
- потенційної недостовірності фінансових результатів через відсутність забезпечень та резервів;
- залежності від внутрішніх розрахунків із учасниками підприємства.

Аналіз фінансових результатів на підставі Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) має свої особливості, які вирізняють його серед інших форм фінансового аналізу. На відміну від аналізу Балансу, де оцінюється структура активів і зобов'язань, Звіт про фінансові результати аналізує прибутковість, витратність та рентабельність підприємства. У таблиці 3.4. узагальнимо результати аналізу фінансових результатів ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська».

Таблиця 3.4

Аналіз фінансових результатів ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська»,
тис. грн.

Показник	2024 рік	2023 рік,	Абсолютне відхилення	% змін
Чистий дохід	945 365	1 106 209	–160 844	–14,5%
Собівартість	766 042	597 736	+168 306	+28,1%
Валовий прибуток	179 323	508 473	–329 150	–64,7%
Інші операційні доходи	140 223	204 355	–64 132	–31,4%
Адмін. витрати	18 452	17 000	+1 452	+8,5%
Витрати на збут	96 675	131 566	–34 891	–26,5%
Інші опер. витрати	83 553	131 984	–48 431	–36,7%
Опер. прибуток	120 866	432 278	–311 412	–72,0%
Фін. результат до оподаткування	121 177	430 631	–309 454	–71,9%
Податок на прибуток	–21 928	–77 623	—	—
Чистий прибуток	99 249	353 008	–253 759	–71,9%

Аналіз динаміки фінансових результатів ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» за 2024 рік порівняно з 2023 роком свідчить про суттєве погіршення фінансово-господарської діяльності підприємства. Найбільш критичні зміни виявляються у наступному. Чистий дохід від реалізації зменшився на 160,8 млн. грн. (–14,5%), що може свідчити про скорочення обсягів продажів або зниження цін реалізації. Водночас собівартість зросла на 28,1%, тобто на 168,3 млн. грн., що свідчить про значне подорожчання виробничих витрат, ймовірно, за рахунок матеріалів, енергоносіїв або біоактивів. Це призвело до падіння валового прибутку більш ніж у 2,8 рази, на 329,1 млн грн (– 64,7%). Попри зниження витрат на збут та інші операційні витрати (– 26,5% і – 36,7% відповідно), загальний операційний прибуток скоротився на 72%, що вказує на погіршення операційної ефективності. У підсумку, чистий прибуток підприємства зменшився на 253,8 млн. грн., або майже на 72%, що суттєво впливає на рентабельність, інвестиційну привабливість і потенціал для реінвестування.

У процесі аналізу фінансових результатів важливим також є проведення аналізу операційних витрат результати якого узагальнені у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Аналіз елементів операційних витрат ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська»,
тис. грн.

	Стаття витрат	2023	2024	Відхилення	% зміна
1.	Матеріальні витрати	859434	931938	+72 504	+8,4%
2.	Заробітна плата та відрахування на соц. заходи	65893	74665	+8 772	+13,3%
3.	Амортизація	37996	41272	+3 276	+8,6%
4.	Інші операційні витрати	122423	82379	–40 044	–32,7%
5.	Разом, витрати	1085746	1130254	+44 508	+4,1%

Примітка. Розраховано автором

За результатами аналізу витрат ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» у 2024 році спостерігається загальне зростання витрат на 4,1%, або на 44,5 млн. грн. у порівнянні з 2023 роком. Найбільший приріст спостерігається за

матеріальними витратами (+72,5 млн. грн., або 8,4%), що підтверджує залежність підприємства від сировинної та енергетичної складової. Витрати на оплату праці зросли на 13,3%, що свідчить або про збільшення фонду оплати, або про індексацію в умовах інфляції. Амортизаційні витрати зросли помірно (+8,6%), що може бути пов'язано з оновленням частини основних засобів. Єдиним напрямом оптимізації стали інші операційні витрати, які зменшено на 32,7% (40 млн. грн.), внаслідок скорочення витрат на послуги сторонніх організацій, маркетинг, оренду тощо.

Аналіз основних фінансових коефіцієнтів узагальнено у таблиці 3.6

Таблиця 3.6

Основні фінансові коефіцієнти ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська»

	Показник	Формула розрахунку	2024	2023	Динаміка
	Валовий прибуток, %	(Валовий прибуток / Дохід) $\times$ 100	(179 323 / 945 365) $\times$ 100 $\approx$ 18,96%	(508 473 / 1 106 209) $\times$ 100 $\approx$ 45,97%	-27,01
	Операційна рентабельність	(Операційний прибуток / Дохід) $\times$ 100	(120 866 / 945 365) $\times$ 100 $\approx$ 12,78%	(432 278 / 1 106 209) $\times$ 100 $\approx$ 39,08%	- 26,3
	Чиста рентабельність (маржа)	(Чистий прибуток / Дохід) $\times$ 100	(99 249 / 945 365) $\times$ 100 $\approx$ 10,5%	(353 008 / 1 106 209) $\times$ 100 $\approx$ 31,9%	-21,4
	Рентабельність витрат	(Чистий прибуток / Опер. витрати) $\times$ 100	(99 249 / 1 130 254) $\times$ 100 $\approx$ 8,8%	(353 008 / 1 085 746) $\times$ 100 $\approx$ 32,5%	-23,7
	EPS (прибуток на акцію)	Чистий прибуток / К-сть простих акцій	99 249 / 6 756 048 $\approx$ 14,69 грн	353 008 / 6 756 048 $\approx$ 52,25 грн	-37,56 грн

Примітка. Розраховано автором

Аналіз динаміки ключових фінансових коефіцієнтів за 2024 рік свідчить про суттєве погіршення фінансової ефективності ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська»:

1. Падіння рентабельності за всіма показниками. Валовий прибуток у відсотках до доходу зменшився на понад 27 %, що є наслідком зростання собівартості при одночасному зменшенні виручки. Операційна рентабельність знизилася майже втричі, вказуючи на високі адміністративні та збутові витрати,

які не компенсуються доходами. Чиста маржа впала до 10,5%, тобто лише кожна 10-та гривня доходу перетворюється на прибуток.

2. Зниження прибутковості витрат. Рентабельність операційних витрат знизилась з 32,5% до 8,8%, тобто підприємство витрачає більше, ніж отримує у вигляді чистого прибутку на одиницю витрат.

3. Значне падіння прибутку на акцію. EPS знизився більш ніж утричі – з 52,25 грн до 14,69 грн. Це суттєво погіршує інвестиційну привабливість підприємства, особливо в очах потенційних акціонерів. У 2024 році ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» демонструє формальну прибутковість, але з явним зниженням ефективності основної діяльності. Погіршення всіх ключових фінансових коефіцієнтів свідчить про потребу: у перегляді цінової політики, оптимізації витрат, зменшенні залежності від матеріаломісткого виробництва, а також у пошуку нових каналів збуту з вищою маржинальністю.

Проведений аналіз фінансової звітності ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» дозволяє стверджувати, що підприємство залишається прибутковим, навіть при спаді виручки. Зменшено витрати на збут і інші операційні витрати, що свідчить про певну оптимізацію. Фінансові витрати суттєво скоротились (з 3 млн. до 148 тис. грн.) за рахунок відсутності нових кредитів. Однак, виявлено негативні моменти, які вбачаються у великому падінні виручки на 14,5%, при цьому собівартість зросла на 28%, що стало можливим через падіння цін реалізації або зростання цін на корми, енергоносії. Рентабельність у всіх вимірах суттєво знизилась (майже втричі). Прибуток на акцію зменшився більш ніж у 3,5 рази, що може вплинути на інвестиційну привабливість. З метою покращення фінансового становища доцільно провести внутрішній аналіз собівартості та визначити джерела її зростання. також доречним було б оцінити ефективність витрат на матеріали шляхом визначення можливості їх зниження без втрати якості. Планування виробництва повинно враховувати зниження маржі та доречно оптимізувати асортимент. Підприємству важливо зберігати прибутковість та можливо змістити акцент на продукцію з вищою націнкою, зменшуючи обсяг неприбуткових позицій.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження питань аудиту та корпоративного управління із врахуванням міжнародного аспекту отримано такі результати:

1. Корпорація є особливою формою організації бізнесу, що характеризується відокремленням власності від управління, наявністю юридичної особи та обмеженою відповідальністю учасників. Її діяльність спрямована на досягнення економічної вигоди для власників, при цьому вона функціонує незалежно від складу своїх учасників. Корпоративне управління, у свою чергу, є системою взаємодії між власниками (акціонерами), менеджментом та іншими зацікавленими сторонами, яка забезпечує ефективне управління корпорацією, баланс інтересів та контроль за діяльністю керівництва. Ця система включає механізми, що дозволяють акціонерам контролювати діяльність керівників компанії та вирішувати виникаючі проблеми з іншими групами впливу. Ефективне корпоративне управління є ключовим фактором стабільного розвитку корпорації, забезпечення її конкурентоспроможності та захисту прав усіх учасників корпоративних відносин.

2. Розглядаючи роль аудиту у системі корпоративного управління необхідно визначити особливості: у частині незалежної оцінки достовірності фінансової звітності; контролю за управлінськими процесами; зниження ризиків шахрайства, конфлікту інтересів, зловживань, зміцнення довіри з боку інвесторів, акціонерів, кредиторів та регуляторів, сприяння прийняттю обґрунтованих управлінських рішень на основі об'єктивної інформації. Аудитори у процесі аудиту забезпечують перевірку дотримання корпоративних політик і етичних норм, моніторинг ризиків у фінансовій, операційній та правовій сферах, підготовку звітів для вищого керівництва і наглядової ради, надають рекомендації щодо удосконалення внутрішніх процесів. Аудит є критичним елементом системи корпоративного управління який забезпечує нагляд, підзвітність і прозорість, сприяє прийняттю обґрунтованих

управлінських рішень, знижує ризики та підвищує ефективність діяльності компанії. У сучасному корпоративному середовищі якісний аудит – це не лише вимога закону, а стратегічна перевага для бізнесу. Аудит сприяє побудові ефективної системи корпоративного управління, забезпечуючи прозорість, достовірність інформації та контроль за діяльністю органів управління. Його функції прямо впливають на якість управлінських рішень і довіру до компанії з боку інвесторів, партнерів і держави.

3. Аудит корпоративних підприємств має низку специфічних особливостей, зумовлених масштабом діяльності, багаторівневою системою управління та високими вимогами до прозорості фінансової звітності. В таких структурах аудиторі повинні не лише оцінювати достовірність звітних даних, а й аналізувати ефективність внутрішнього контролю, дотримання облікової політики, рівень корпоративного управління та відповідність міжнародним стандартам.

4. Особливу увагу під час аудиту в корпоративних компаніях слід приділяти взаємодії між акціонерами, правлінням і наглядовими органами, системі управлінських рішень, а також ризикам шахрайства. Висока якість аудиторської перевірки в таких підприємствах сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів, партнерів і регуляторів. Ефективний аудит у корпоративному секторі є важливим елементом забезпечення фінансової стабільності, відповідальності керівництва та довгострокової стійкості бізнесу.

5. Проведення аудиту у корпоративних підприємствах, зокрема на прикладі ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська», дозволяє виявити низку специфічних особливостей, що впливають на організацію та ефективність аудиторського процесу. До ключових практичних аспектів належать: складна структура управління, багаторівнева система внутрішнього контролю, дотримання облікової політики відповідно до МСФЗ, а також необхідність забезпечення прозорості у фінансово-господарській діяльності.

6. На прикладі ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» було встановлено, що підприємство дотримується вимог чинного законодавства у сфері

бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що свідчить про належний рівень внутрішнього контролю та облікової дисципліни. Аудит підтвердив достовірність фінансової звітності, прозорість фінансових потоків і стабільність обраної облікової політики. Досвід аудиту ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» демонструє важливість системного підходу до організації аудиторської перевірки в корпоративному секторі, забезпечення відповідності міжнародним стандартам та ефективної взаємодії між аудитором і керівництвом підприємства.

7. Дослідження підтверджує необхідність організації застосування та впровадження внутрішнього аудиту у корпоративних підприємствах. така необхідність визначається і затвердженими міжнародними Глобальними стандартами внутрішнього аудиту ,які зазнали значного оновлення.Оновлені Глобальні стандарти внутрішнього аудиту є не просто переглядом попередніх вимог, а є повною трансформацією підходу до внутрішнього аудиту. Вони враховують сучасні виклики які включають зростання складності бізнесу, кіберризики, етичні дилеми та вимоги до прозорості. Нові стандарти надають чітку методичну підтримку і практичні інструменти, що дозволяє адаптувати їх до специфіки кожної організації, водночас зберігаючи єдиний професійний підхід на глобальному рівні.

8. Внутрішній аудит у корпоративному секторі повинен відповідати цим стандартам, особливо у великих компаніях, банках, страховиках, акціонерних товариствах. Дотримання стандартів є індикатором надійності внутрішнього контролю, який враховується аудиторами, інвесторами, регуляторами. а підставі стандартів формуються програми сертифікації (наприклад, CIA – Certified Internal Auditor).

9. З огляду на масштаб діяльності, вимоги МСФЗ, ризики аграрного виробництва та необхідність підвищення ефективності, обґрунтовано необхідність створення відділу внутрішнього аудиту в ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська», що є стратегічно виправданим рішенням. Він сприятиме посиленню внутрішнього контролю, забезпеченню відповідності, підвищенню

прозорості, а також допоможе керівництву приймати обґрунтовані та ефективні управлінські рішення. В умовах високої конкуренції, економічної нестабільності та зростаючих вимог до корпоративного управління, створення відділу внутрішнього аудиту є стратегічно важливим кроком для корпоративного підприємства. Такий підрозділ слугуватиме інструментом контролю, розвитку та захисту підприємства, підвищуючи прозорість, ефективність і довіру з боку стейкхолдерів.

10. Аналіз динаміки ключових фінансових коефіцієнтів за 2024 рік свідчить про суттєве погіршення фінансової ефективності ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська»:

1. Падіння рентабельності за всіма показниками. Валовий прибуток у відсотках до доходу зменшився на понад 27 %, що є наслідком зростання собівартості при одночасному зменшенні виручки. Операційна рентабельність знизилася майже втричі, вказуючи на високі адміністративні та збутові витрати, які не компенсуються доходами. Чиста маржа впала до 10,5%, тобто лише кожна 10-та гривня доходу перетворюється на прибуток.

2. Зниження прибутковості витрат. Рентабельність операційних витрат знизилась з 32,5% до 8,8%, тобто підприємство витрачає більше, ніж отримує у вигляді чистого прибутку на одиницю витрат.

3. Значне падіння прибутку на акцію. EPS знизився більш ніж утричі – з 52,25 грн до 14,69 грн. Це суттєво погіршує інвестиційну привабливість підприємства, особливо в очах потенційних акціонерів.

У 2024 році ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» демонструє формальну прибутковість, але з явним зниженням ефективності основної діяльності. Погіршення всіх ключових фінансових коефіцієнтів свідчить про потребу: у перегляді цінової політики, оптимізації витрат, зменшенні залежності від матеріаломісткого виробництва, а також у пошуку нових каналів збуту з вищою маржинальністю.

11. Проведений аналіз фінансової звітності ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» дозволяє стверджувати, що підприємство залишається

прибутковим, навіть при спаді виручки. Зменшено витрати на збут і інші операційні витрати, що свідчить про певну оптимізацію. Фінансові витрати суттєво скоротились (з 3 млн до 148 тис. грн), ймовірно, за рахунок відсутності нових кредитів. Однак, виявлено негативні моменти, які вбачаються у великому падінні виручки на 14,5%, при цьому собівартість зросла на 28%, що стало можливим через падіння цін реалізації або зростання цін на корми, енергоносії. Рентабельність у всіх вимірах суттєво знизилась (майже втричі). Прибуток на акцію зменшився більш ніж у 3,5 рази, що може вплинути на інвестиційну привабливість.

12. З метою покращення фінансового становища доцільно провести внутрішній аналіз собівартості та визначити джерела її зростання. також доречним було б оцінити ефективність витрат на матеріали шляхом визначення можливості їх зниження без втрати якості. Планування виробництва повинно враховувати зниження маржі та доречно оптимізувати асортимент. Підприємству важливо зберігати прибутковість та можливо змістити акцент на продукцію з вищою націнкою, зменшуючи обсяг неприбуткових позицій.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Н. М., Байєр А. Г. Вплив змін валютних курсів на фінансову звітність підприємства. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 115–120
2. Баюра Д.О. Аудит у системі корпоративного управління акціонерних товариств URL: <http://arhiv.nbuv.gov.ua/portal>.
3. Бочарова Н, Дниленко К (2024). Аналіз та оцінка якості корпоративного управління підприємством. *Review of transport economics and management*, (10(26), 117–132. <https://doi.org/10.15802/rtem2023/300139>
4. Брадул О.М., Шипіна С.Б Звіт про фінансові результати: значення та місце в системі фінансової звітності суб'єктів господарювання. *Вісник КТУ*. 2011. № 28. 260-263 с.
5. Грінчук М.С. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності та її роль у системі реформування бухгалтерського обліку України: URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2009_4/NV%202009-V4_39.pdf
6. Господарський кодекс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-1>
7. Глобальні стандарти внутрішнього аудиту URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8.pdf>
8. Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності», що вносить зміни до Директив Ради 78/660/ЄЕС та 83/349/ЄЕС і припиняє дію Директиви Ради 84/253/ЄЕС від 17.05.2006 р. : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_844
9. Дідур Г., Молдун І. (2024) Методологічні основи корпоративного управління підприємством, *Економіка та суспільство*, (67). doi: 10.32782/2524-0072/2024-67-87.
10. Ігнат'єва І. А., Гарафонова О. І. Корпоративне управління:

підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 600 с

11. Каменська Т. Внутрішній аудит системи корпоративного управління. *Ринок цінних паперів України*. 2009.-№11-12. С.45-48.

12. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>

13. Назаренко Т.П., Коберник І.В. Організація внутрішнього аудиту на виробничому підприємстві. Позитивні та негативні наслідки. *Економіка і суспільство*. Випуск #№7. 2016. С. 952-956

14. Никифорак І. (2025). Визначення суттєвості в аудиті фінансової звітності в умовах цифровізації облікових процесів. *Актуальні питання економічних наук*, (10). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15236669>

15. Панасюк В. М., Бурденюк Т. Г., Мужевич Н. В. Особливості цифрової трансформації обліку. *Галицький економічний вісник*. Т. : ТНТУ, 2021. Том 68. № 1. С. 70-76. URL : <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/34842>

16. Панасюк В. М., Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Цифрова трансформація обліку в умовах форс-мажорних обставин. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль, 2022. № 5-6 (78-79). С. 51-58.

17. Паршикова А. Регулювання ринку цінних паперів (досвід США, Великої Британії та Німеччини) Інформаційна довідка, Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29253.pdf>

18. Петрашко Л.П. Корпоративна відповідальність: крос-культурні моделі та бізнес-практики: монографія. К.: КНЕУ, 2013. 372 с.

19. Податковий кодекс України : Офіційний документ ВРУ № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.21>

20. Про Антимонопольний комітет України. Верховна Рада України; Закон від 26.11.1993 № 3659-XII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>

21. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua.22>

22. Про депозитарну систему України. Верховна Рада України; Закон від 06.07.2012 № 5178-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17> 53.
23. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні. Верховна Рада України; Закон від 30.10.1996 № 448/96-ВР URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960448.htm
24. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
25. Про затвердження Класифікації інституційних секторів економіки України. Наказ Державної служби статистики України № 378 від 03.12.2014 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0378832-14#Text>
26. Про затвердження Принципів корпоративного управління. Рішення НКЦПФР від 22.07.2014. № 955 URL :<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr955863-14#Text>
27. Про затвердження Стандартів корпоративного управління в професійних учасниках фондового ринку URL https://www.nssmc.gov.ua/projects_of_regular/pro-zatverdzhennya-standartv-korporativnogo-upravlnnya-v-profesynih-utchasnikah-fondovogo-rinku/
28. Проскуріна Н. М. Формалізація дії механізмів організаційно-функціональної оптимізації внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління. *Інвестиції: практика та досвід* № 21. 2010. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/21_2010/5.pdf16
29. Саприкіна М. А., Саєнсуєс М.А., Місько Г.А. Корпоративна соціальна відповідальність: модель і управлінські практики: підручник для ВУЗів. К.: Вид. «Фарбований лист», 2011. 480 с.
30. Сисюк С. В. Оцінка та страхування ризиків у зовнішньоекономічній діяльності: обліковий аспект. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія : Економічні науки. 2015. № 2. С. 86-91.
31. Сисюк С. В., Бенько І,Д. Оцінка переваг застосування акредитивної форми розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності. *Вісник ЖДТУ*. Сер. Економічні науки. 2011. № 2. С. 206-208.

32. Сисюк С.В. Мельник Н. Г. Витрати на управління: історія розвитку облікової категорії. Вісник ЖДТУ. 2012. № 4(62). С. 216-218.
33. Сисюк С.В., Кулинич Д.З. Принципи формування та оприлюднення фінансової звітності за міжнародними стандартами. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми використання потенціалу економіки країни: світовий досвід та вітчизняні реалії» (25 квітня 2020 року). Дніпро: ПДАБА, 2020. С. 97-101
34. Сисюк С.В. Організаційні проблеми реформування обліку в умовах євроінтеграції. Облік, аналіз та аудит у контексті Європейської інтеграції України: монографія. за заг. ред. М.С.Пашкевич; Нац.гірн. ун-т. Дніпропетровськ: НГУ, 2015. С.195 – 210.
35. Сметанко О. Сутність та місце внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління акціонерним товариством. URL : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13sovyat.pdf>.
36. Тарасенко О.С. Акціонерна і корпоративна власність: сумісне і особливе //Академічний огляд. Дніпропетровський університет економіки і права. 2007. №2. С.15-20.
37. Тарасенко О.С. Корпоративна власність в інституціональній економіці //Вісник. Науковий журнал Донецького національного університету економіки і торгівлі ім..М.Туган-Барановського. – Економічні науки. №3 (35). Донецьк: ДНУЕТ. 2007.С.80-86.
38. Фабіянська В.Ю. Обов’язковий аудит фінансової звітності в контексті реформування аудиторської діяльності в Україні. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2019, № 7. С. 16
39. Фабіянська В.Ю. Система контролю якості аудиторських фірм України як основа їх сталого розвитку. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 4. С. 132–143.15
40. Фінансовий облік. Підручник: 3-тє видання доп. і перероб. / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, П. Н. Денчук, Н.В. Починок, Р. В. Романів. Тернопіль. ЗУНУ. 2023.

41. Фесенко В. В. Теоретичні аспекти розвитку аудиту як форми інформаційної взаємодії принципалів та агентів аудиторських послуг/ Галицький економічний вісник, 2017. Том 53. № 2. С. 130–137.

42. Цивільний кодекс України Офіційний документ ВРУ 16.01.2003 № 435-IV. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

43. Царук В. Сутність корпоративного управління: облікові аспекти. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. наук. журн. 2018. Вип. 3-4. С. 92-100.

44. Чайка Т.Ю. Ларіна Т.І. Оптимізація структурно-динамічних характеристик балансу підприємства на основі його горизонтального аналізу. URL : http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/6_74_3_2019_ukr/19.pdf 2

45. Шалімова Н.С., Кузьменко Г.І. Регулювання обов'язкового аудиту в країнах ЄС та Україні. Стратегія розвитку України. 2016. № 1. С. 51–56.14

46. Штерн Г.Ю. Корпоративне управління: навч. посібник. Харків: ХНАМГ, 2009. 228с 10

47. Accounting in Ukraine under implementation of the European legislation: monograph / M. Luchko, N. Khorunzhak, I. Benko [et al.]; under the guidance M. Luhcko. Ternopil : TNEU, 2017. - 232 p.

48. Muzhevych Nataliia. Current aspects of accounting settlements with responsible persons. VII International Scientific and Practical Conference «Innovative areas of solving problems of science and practice», November 8-11, 2022. Oslo. Norway.

49. Ruslana Andrushko, Nataliia Muzhevych, Taras Burdeniuk. Expenditure of innovative technologies of accounting and control in the modern information spase. Digital economy trends: global challenges, strategy and technologies / monograph / edited by Ghenadie Ciobanu, Olha Pavlykivska. Galati. Romania. 2021. pp. 212-222\

50. Companies Act 2006 URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/content>

51. Model Business Corporation Act Resource Center URL :

https://www.americanbar.org/groups/business_law/resources/model-business-corporation-act/

52. International Auditing and Assurance Standards Board
URL :https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf

53. Semenyshena N., Sysiuk S., Shevchuk K., Petruk I. Benko I. Institutionalism in Accounting: a Requirement of the Times or a Mechanism of Social Pressure Independent Journal of Management & Production, 11(9), 2516-2541.

54. Slobodyanik Y., Zdyrko N., Kuzyk N., Sysiuk S., Benko I. Audit of public finances: methodological issues and the case of Ukraine. Independent Journal of Management & Production. 2022. Vol. 13 (3). P. S76-S92.

55. Khorunzhak N., Semenyshena N., Koshchynets M., & Sysiuk S. Analysis of economic, legal and demographic conditions for care services development in the Ukrainian rural areas. Proceedings of the 2019 International Conference “ECONOMIC SCIENCE FOR RURAL DEVELOPMENT” (9-10 May 2019 Jelgava). Jelgava, LLU ESAF, 2019. No 50. P.328-337.

56. Офіційний сайт ПрАТ «Птахофабрика Тернопільська» URL : <https://yadobre.com.ua/zvitnist/>

57. Лучко М.Р., Мельник Н.Г, Сисяк С.В. Облік зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібник. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ». 2015. 356 с.